

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Lucie Medová

Poškozený a jeho ochrana v trestním řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum uzavření rukopisu: 1.12.2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 150 448 znaků včetně mezer.

Lucie Medová

V Praze dne

OBSAH

1	ÚVOD	5
2	POŠKOZENÝ	7
2.1	POŠKOZENÝ JAKO SUBJEKT A STRANA TRESTNÍHO ŘÍZENÍ	7
2.1.1	Subjekt trestního řízení	8
2.1.2	Strana trestního řízení	8
2.1.3	Trestní řízení	10
2.2	VYMEZENÍ POJMU POŠKOZENÉHO	11
2.2.1	Pozitivní vymezení poškozeného	11
2.2.1.1	Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví	12
2.2.1.2	Ten, komu byla způsobena trestným činem majetková škoda	13
2.2.1.3	Ten, komu byla způsobena trestným činem nemajetková újma	14
2.2.1.4	Ten, na jehož úkor se pachatel obohatil	16
2.2.2	Negativní vymezení poškozeného	16
2.2.2.1	Ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu	16
2.2.2.2	Ustanovení § 44 odst. 1 trestního řádu	18
2.2.2.3	Ustanovení § 310a trestního řádu	19
2.3	RŮZNÉ KATEGORIE POŠKOZENÝCH	20
2.4	ZASTUPOVÁNÍ POŠKOZENÉHO	20
2.4.1	Zákonný zástupce a opatrovník	21
2.4.2	Zmocněnec	23
2.4.3	Společný zmocněnec	25
2.5	OBĚŤ	26
2.5.1	Oběť dle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti	26
2.5.2	Oběť dle zákona č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů	27
2.6	KATEGORIZACE PRÁV POŠKOZENÉHO	29
2.6.1	Práva náležející každému poškozenému	30
2.6.1.1	Právo být poučen	30
2.6.1.2	Právo udělit nebo odeprít souhlas s trestním stíháním	32
2.6.1.3	Právo na účinné vyšetřování	37
2.6.1.4	Práva ze zákona č. 59/2017 Sb.	38
2.6.1.5	Práva vyplývající ze zákona o soudnictví ve věcech mládeže	39
2.6.2	Práva náležící jen poškozenému, který je účastníkem adhezního řízení	40
2.6.3	Právo podat návrh na zajištění majetku	41
2.6.4	Příklady rozšiřování práv poškozeného	42
3	ADHEZNÍ ŘÍZENÍ	45
3.1	ADHEZNÍ ŘÍZENÍ OBECNĚ	45
3.2	VÝZNAM ADHEZNÍHO ŘÍZENÍ	46
3.3	SUBJEKTY ADHEZNÍHO ŘÍZENÍ	47
3.4	NÁLEŽITOSTI NÁVRHU	48
3.4.1	Včasné uplatnění	48
3.4.2	Řádné uplatnění	50
3.5	NEPŘÍPUŠTĚNÍ POŠKOZENÉHO	52
3.6	ROZHODOVÁNÍ O NÁROKU POŠKOZENÉHO	54
3.6.1	Postavení poškozeného při odklonech	55
3.6.1.1	Narovnání	55
3.6.1.2	Dohoda o vině a trestu	57
3.6.1.3	Podmíněné zastavení trestního stíhání	58
3.7	OPRAVNÉ PROSTŘEDKY	59
4	ÚVAHY DE LEGE FERENDA	61
4.1	NOVÝ TRESTNÍ ŘÁD	62
5	ZÁVĚR	64
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	66
	ABSTRAKT	70

KLÍČOVÁ SLOVA.....	71
ABSTRACT	72
KEY WORDS.....	73

1 Úvod

Poškozený je bezpochyby významnou osobou z hlediska trestního práva. Důvodem je zejména skutečnost, že znakem skutkové podstaty mnoha trestných činů je způsobení újmy majetkového i nemajetkového charakteru druhé osobě. V rámci trestního řízení je poškozený natolik důležitým subjektem, že je mu přiznáno postavení procesní strany, což vyplývá nejen z již vyřčeného faktu, že jde o osobu dotčenou trestným činem (a která má tedy zájem na trestním stíhání pachatele takového činu), ale i pro význam poškozeného při zjištění a objasnění trestného činu. Jinak řečeno – poškozený je mnohdy jediným, který byl realizaci trestného činu přítomen a může tak pomoci při zjištění pachatele. Právě toto prolínání poškozeného celým trestním řízením mi bylo inspirací pro to, abych se jeho ochraně v rámci trestního řízení věnovala v rámci své diplomové práce. Další motivací mi bylo vědomí, že i když je postavení poškozeného v trestním řízení nepochybně podstatné, zákonodárce se po roce 1989 orientoval spíše na posilování práv obviněného.

V kontextu výše nastíněného je cílem předkládané práce analyzovat postavení poškozeného v trestním řízení a podrobněji rozebrat jeho vybraná práva, která v tomto řízení slouží k jeho ochraně. Dílčím cílem práce je shrnout nejdůležitější aspekty adhezního řízení a upozornit na nedostatky ochrany poškozeného v trestním řízení *de lege lata*. V práci se budu nejprve věnovat samotnému poškozenému jakožto straně a subjektu trestního řízení. Dále definuji pojem poškozeného a uvedu jeho pozitivní i negativní vymezení. Následně se zaměřím na některá z práv, kterými poškozený disponuje. Budou to konkrétně buď ta práva, která považuji za významná, případně práva, která byla poškozenému přirknuta relativně nedávno.

V třetí části diplomové práce se budu věnovat problematice adhezního řízení a jejím jednotlivým aspektům. Adhezní řízení je s osobou poškozeného velmi úzce spojeno, z tohoto důvodu jsem se rozhodla věnovat tomuto tématu vlastní kapitole. I v této kapitole se však budu orientovat zejména na ochranu poškozeného. Nakonec ve čtvrté kapitole představím návrhy *de lege ferenda* – jde o aktuální problematiku vzhledem k tomu, že stále sílí tlak na přijetí nové právní úpravy trestního řízení. Zabývat se budu zejména otázkou, jestli je možné při chystané rekodifikaci trestního práva stanovit takovou ochranu poškozeného, která by definovala jeho práva širěji, ale zároveň by nenarušovala účel trestního řízení.

Při vypracování textu diplomové práce využiji zejména metodu analytickou, systematickou a subsidiárně i metodu komparační. Mými hlavními zdroji budou především odborná literatura zejména z oboru trestního práva, odborné články, texty aktuálně platných zákonů a jejich

důvodové zprávy, judikatury a další relevantní zdroje. Protože vybrané téma je již samo o sobě velmi rozsáhlé a bude obtížné analyzovat jej na omezeném rozsahu diplomové práce, nebudu se v textu hlouběji věnovat představení historického vývoje ochrany poškozeného v rámci trestního řízení.

2 Poškozený

V následující kapitole bude pozornost věnována osobě poškozeného, který je dle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu definován jako „*ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil*“.¹ Trestným činem je citelně zasaženo do práv poškozeného, nejčastěji jde o zásah do jeho Ústavou ČR zaručeného práva na život, nedotknutelnost, svobodu anebo soukromí, což je jeden z důvodů, proč je poškozenému přiznáno postavení strany trestního řízení. V následujících subkapitolách se budu zabývat poškozeným jako subjektem a stranou trestního řízení, vymezením pojmu poškozeného z pozitivního i negativního hlediska, různými kategoriemi poškozených, problematikou zastupování poškozeného, institutem oběti a kategorizací práv poškozeného.

2.1 Poškozený jako subjekt a strana trestního řízení

Poškozený je výhradním pojmem trestního práva procesního.² V rámci trestního řádu je tento pojem upraven primárně v hlavě druhé („Soud a osoby na řízení zúčastněné“), oddílu sedmém („Poškozený“) v ustanovení § 43 a následujících tohoto zákona. Kromě toho obsahuje trestní řád množství dalších ustanovení, která upravují postavení poškozeného a jeho práva (například ustanovení § 163 trestního řádu, které reflektuje souhlas poškozeného s trestním stíháním, nebo ustanovení § 65 téhož zákona, které deklaruje právo poškozeného nahlížet do spisů) – některá z těchto práv budu detailně rozebírat dále v této kapitole.

Pokud definujeme poškozeného jako stranu trestního řízení, je nutné nejprve vymezit, co se stranou trestního řízení rozumí a v návaznosti na to také představit definici subjektu trestního řízení. Pro práci považuji za důležité alespoň nastínit institut subjektu trestního řízení, a to zejména s ohledem na to, že trestní řád některým subjektům přiznává v rámci trestního řízení postavení strany (mezi nimi je explicitně v ustanovení § 12 odst. 6 trestního řádu zmíněna právě i osoba poškozeného). V následujících dvou podřazených kapitolách se proto budu zabývat pojmy „subjekt trestního řízení“ a „strana trestního řízení“, načež pro komplexnost krátce rozeberu i základní rysy samotného trestního řízení.

---

¹ § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2018. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3, s. 262.

2.1.1 Subjekt trestního řízení

Subjektem trestního řízení rozumíme „*ty činitele, kteří mají a vykonávají vlastním jménem vliv na průběh řízení, a kterým zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo ukládá určité procesní povinnosti*“.³ Za subjekty trestního řízení dle této definice můžeme označovat převážně dvě hlavní skupiny činitelů. První skupinou jsou orgány činné v trestním řízení dle ustanovení § 12 odst. 1 trestního řádu, tedy soud (senát, samosoudce, předseda senátu, soudce), státní zástupce a policejní orgán. Tyto subjekty díky své pravomoci a působnosti konají takovým způsobem, aby byl splněn účel trestního řízení. Druhou skupinu pak tvoří vedle poškozeného osoba, proti níž se trestní řízení vede (tedy v závislosti na stádiu trestního řízení podezřelý, obviněný, obžalovaný či odsouzený), zúčastněná osoba, a následně také osoby s tzv. samostatnými obhajovacími právy (těmi jsou zákonný zástupce, opatrovník, příbuzný poškozeného v pokolení přímém, sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, druh, partner), úředník Probační a mediační služby a v řízení ve věcech mladistvých též orgán sociálně-právní ochrany dětí.⁴

I další osoby mohou mít postavení subjektu trestního řízení, například osoba obhájce. Vzhledem k tomu, že obhájce jedná ve většině případů jménem obviněného, je subjektem trestního řízení jen za určitých okolností (zpravidla když uplatňuje nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů za obhajobu obviněného), a to vzhledem k tomu, že součástí podmínek na přiznání statutu subjektu trestního řízení je též skutečnost, že subjekt vykonává tuto činnost vlastním jménem. Obdobně je na tom svědek, znalec a tlumočník – všichni tyto jmenovaní jsou subjektem trestního řízení pouze v případě, kdy uplatňují nárok na svědečné, znalečné a tlumočné.⁵

2.1.2 Strana trestního řízení

Co se týče problematiky stran trestního řízení, není bez zajímavosti, že vymezení okruhu osob považovaných za stranu trestního řízení se v právní nauce a v liteře zákona (trestního řádu) liší. Dle dikce ustanovení § 12 odst. 6 trestního řádu je stranou trestního řízení „*ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce; stejné postavení jako strana má pak i jiná osoba, na jejíž návrh nebo*

---

³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2018. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3, s. 189.

⁴ Tamtéž.

⁵ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 133.

žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek“.⁶ Teorie trestního práva procesního je však k tomuto zákonnému vymezení poměrně kritická, a sama stranu trestního řízení vymezuje jako „subjekt oprávněný uplatňovat nebo podporovat obžalobu anebo sebe nebo jiného proti obžalobě obhajovat“.⁷ Za stranu Jelínek označuje nejdůležitější subjekty trestního řízení, které zákonodárce považuje za natolik významné, že jim přiznává zvláštní procesní práva, kdy těmi hlavními jsou práva vystupovat vlastním jménem v řízení před soudem, aktivně se účastnit řízení, uplatňovat svoje procesní návrhy či provádět důkazy. Všechna tato práva lze uplatit pouze v řízení konaném před soudem, případně v předsoudním stadiu v případech, kdy rozhoduje soud.⁸

Je tedy zřejmé, že výše uvedené právně teoretické vymezení je odlišné od definice strany, která je v trestním řádu tvořena výčtem jednotlivých subjektů. Jak jsem již uvedla, dle teorie trestního práva procesního mohou být stranou trestního řízení pouze osoby v rámci řízení před soudem (případně v předsoudním stadiu v situacích, kdy rozhoduje soud), a to vzhledem k faktu, že pouze zde mohou uplatnit všechna svá procesní práva. Naproti tomu trestní řád obecně připouští za stranu trestního řízení všechny subjekty v ustanovení zmíněné, kdy u těch, které jsou stranami trestního řízení pouze v řízení před soudem, toto výslovně stanoví. V rozporu s právní naukou tedy zákon uvádí všechny činitele kromě státního zástupce a společenského zástupce.

Kromě těchto nejasností je v zákoně evidentní legislativní chyba, a to konkrétně v uvedení společenského zástupce, které je irelevantní vzhledem k faktu, že tento institut zanikl v českém trestním právu v roce 2001 novelou č. 265/2001 Sb. Společenský zástupce se z podnětu zájmového sdružení občanů účastnil projednávání věci před okresními a krajskými soudy, přičemž soudy tlumočil stanovisko tohoto sdružení k projednávané záležitosti, k pachateli a k možnosti jeho nápravy – v současné době však jde, jak jsem již konstatovala, o relikty minulosti.⁹ Vymezení pojmu strany trestního řízení v trestním řádu vzhledem k této chybě trpí zřejmými vadami a je na zvážení, zda by nebylo vhodné nefunkční institut společenského zástupce z trestního řádu v rámci přehlednosti a srozumitelnosti práva vyjmout, nebo ještě lépe novelizovat ustanovení § 12 odst. 6 trestního řádu a vytvořit ucelenější definici stran trestního řízení, která by byla v souladu i s teorií trestního práva procesního.

---

⁶ § 12 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2018. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3, s. 190.

⁸ Tamtéž, s. 191.

⁹ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 133-134.

Poškozený je vzhledem k povaze svého postavení zásadně na straně obžaloby.¹⁰ V kontextu s tím, že nároky poškozeného se od nároků státního zástupce liší (jde mu o jeho vlastní prospěch a požaduje satisfakce jiné povahy než státní zástupce), jde o skutečnou procesní stranu, nezávislou na stranách ostatních, se svými vlastními zájmy na skončení řízení. Jedním z projevů toho, že je poškozený samostatnou stranou trestního řízení s odlišnými zájmy, než jsou zájmy státního zástupce, je institut trestního stíhání pouze se souhlasem poškozeného (kterému se budu věnovat dále v práci v rámci příslušné kapitoly), jenž je výjimkou za zásady oficiality a legality. Dalším projevem tohoto stavu je skutečnost, že bez kvalifikovaného návrhu poškozeného není možné rozhodnout v rámci trestního řízení o nároku náhrady škody (více viz třetí kapitola této práce, týkající se adhezního řízení). Tato výjimka pramení ze soukromoprávní povahy nároku náhrady škody (připomeňme, že odškodňovací nárok poškozeného je možné uplatnit i u soukromoprávních soudů na základě žaloby u civilních soudů).¹¹

2.1.3 Trestní řízení

Nakonec se v rámci této tematické části pozastavím u pojmu trestního řízení, který je pro účely této práce vhodné též alespoň v obecné rovině vymezit. Trestním řízením je dle Fenyka „zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení a jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona sankci, učiněné rozhodnutí vykonat, popř. jeho výkon zařídit, dále působit k upevnování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a výchově občanů“.¹² Jedná se tedy – jednodušeji řečeno – o vyjádření procesních postupů, které slouží k dosažení účelu trestního řízení, tedy zjištění trestných činů a jejich pachatelů, dále uložení patřičných sankcí a jejich výkon.¹³ V podstatě stejnou definici podává i Jelínek, který k tomuto tématu ještě zmiňuje nález Ústavního soudu ze dne 26. 10. 2015 sp. zn. I. ÚS 2874/14, který za trestní proces (řízení) označuje „zákonem upravený postup poznávání, zjišťování a hodnocení skutečností na základě kterých bude následně vybudováno meritorní rozhodnutí ve věci“.¹⁴

---

¹⁰ Za hlavní strany trestního řízení se zpravidla označují státní zástupce a obžalovaný (a to vzhledem ke skutečnosti, že střet zájmu státního zástupce a obžalovaného určuje podstatu trestního řízení). Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 134.

¹¹ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRÍVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 214.

¹² Tamtéž, s. 26.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2018. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3, s. 19.

Šířeji pak trestní řízení vnímá Musil, který jej charakterizuje jako „zákonem stanovený postup orgánů činných v trestním řízení a dalších subjektů podílejících se na tomto postupu, jehož cílem je zjištění trestného činu a jeho pachatele, vynesení spravedlivého rozsudku o vině, trestu a nápravném opatření, případně o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, jakož i výkon těchto rozhodnutí“.¹⁵ Dle mého názoru toto širší pojetí trestního řízení¹⁶ je vhodnější vzhledem k trendu klást větší důraz na potřeby poškozených osob a vzhledem tomu, že cílem trestního řízení by nemělo být pouze potrestání a náprava pachatele, ale též snaha odškodnit v co nejvyšší míře osobu, která je trestným činem poškozena. To reflektuje i postupné rozšiřování práv poškozených, stejně tak i rozhodování soudů ve prospěch těchto osob.

2.2 Vymezení pojmu poškozeného

V následujících podřazených kapitolách se budu zabývat pozitivním a negativním vymezením osoby poškozeného dle trestního řádu. Definici poškozeného, jak jsem již konstatovala v úvodu k druhé kapitole této práce, nalezneme v ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu. Původní definice byla zákonem č. 181/2011 Sb. rozšířena o ty, na jejichž úkor se pachatel trestným činem obohatil. Kromě tohoto pozitivního vymezení poškozeného však obsahuje trestní řád i vymezení negativní, jinak řečeno uvádí, kdo se za poškozeného *de iure* nepovažuje.

2.2.1 Pozitivní vymezení poškozeného

Pozitivní vymezení poškozeného nalezneme v ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu, kde je za poškozeného označován „ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil“¹⁷. Existují tedy čtyři základní situace, kdy se bude jednat o poškozeného ve smyslu trestního řádu – těmto jednotlivým situacím se budu v následujících částech práce věnovat.

---

¹⁵ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 5.

¹⁶ Zde je nutné odlišit skutečnost, že nemluvím o rozdělení na širší a užší pojetí trestního řízení tak, jak o něm mluví např. Miříčka, Prušák a další, tedy ve smyslu toho, zda je či není za součást trestního řízení také výkon rozhodnutí, výkon rozhodnutí zde zmiňuje i Fenyk a Jelínek a v této práci je pojem širší a užší použit pouze pro účel rozlišení mezi těmito dvěma pohledy. Viz ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 5.

¹⁷ § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

Trestní řád rozlišuje dva typy poškozeného – poškozeného disponujícího právy dle § 43 odst. 1 trestního řádu a poškozeného, který má navíc nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení v adhezním řízení dle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu. Z toho můžeme vydedukovat, že ačkoli ne každý poškozený je subjektem adhezního řízení, tak každý poškozený, který je subjektem adhezního řízení, má práva poškozeného dle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu. Vývoj této úpravy směřuje k poměrně širokému vymezení pojmu poškozeného, což má zajistit, aby měl dostatečná práva zúčastnit se jako aktivní strana trestního řízení a co nejlépe uplatnit svá práva a získat náhradu škody za jemu způsobený delikt.¹⁸

Podstatné je zmínit skutečnost, že pojem „újma“ tak, jak je používán ve výše citovaném ustanovení trestního řádu, není zcela totožný s tím, jak je užíván v novém občanském zákoníku.¹⁹ Je tedy ke zvážení, zda by nebylo vhodné přijmout opatření pro sjednocení obou zákonů v rámci zásady jednotnosti práva.²⁰ Dále považuji za vhodné dodat, že okruh poškozených byl s účinností k 1. lednu 2018 rozšířen novelou zákona č. 59/2017 Sb., která pro trestný čin zanedbání povinné výživy (ustanovení § 196 trestního zákoníku²¹) výslovně stanovuje, že pro účely tohoto zákona se rozumí majetkovou škodou, která byla poškozenému způsobena trestným činem, i dlužné výživné.²²

2.2.1.1 Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví

Poškozeným je v první řadě ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví. Ublížením na zdraví se rozumí dle ustanovení § 122 trestního zákoníku „*takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření*“.²³ Porucha na zdraví nebo jiné onemocnění poškozeného se považuje dle ustálené právní praxe za ublížení na zdraví, pokud osobě znesnadňuje obvyklý způsob života nejméně po sedm dní. Přitom důležitým kritériem je pracovní neschopnost. Za ublížení na zdraví je ale možné považovat i takovou poruchu, která trvá kratší dobu než sedm dní, a to v případě, že

¹⁸ SEDLÁČKOVÁ, Jolana. Krátké zamyšlení nad dvěma úskalími uplatnění, přiznání a následného vymáhání nároku poškozeného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, XXIV, č. 1, s. 79-87. ISSN 1805-2789, s. 80.

¹⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁰ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 215.

²¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²² § 2 odst. 2 zákona č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů.

²³ § 122 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

na základě všech ostatních hledisek (jako je povaha poruchy, intenzita, její příznaky, jak se projevovala, které orgány nebo funkce byly narušeny, míra bolestivosti, jaké bylo nutné lékařské ošetření atd.) lze usoudit, že jde o významnou poruchu zdraví nebo jiné výrazné onemocnění.²⁴ Z výše uvedeného vyplývá, že poškozenému nemusí být způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, aby byl za poškozeného dle ustanovení § 43 odst. 1 považován.

Posoudit, zda je konkrétní jedinec poškozeným, může být (zejména v předsoudním stadiu) poměrně komplikovanou záležitostí. Například Jelínek coby prevenci nedůvodnému krácení práv poškozeného doporučuje postup, kdy je s osobami, jež o sobě prohlašují, že byly trestným činem poškozeny, zacházeno až do případného prokázání opaku jako s poškozenými.²⁵

2.2.1.2 Ten, komu byla způsobena trestným činem majetková škoda

Jak uvádí ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu, je poškozeným též „*ten, komu byla způsobena majetková škoda*“. Pojem „majetková škoda“ však v tomto případě neodpovídá pojmosloví nového občanského zákoníku, který takový termín nezná. Namísto toho používá pojem „škoda“ a „majetková újma“ – souhrnně pro oba tyto pojmy používá termínu „újma“. Trestní řád zde nedostatečně reflektoval změny v terminologii nastalé po přijetí nového občanského zákoníku – z tohoto důvodu považuji za vhodné, abych se v následujících odstavcích zabývala pojmem „škoda“ důkladněji a vysvětlila tak, v jaké konotaci s ním oba právní předpisy operují.

Škoda je dle ustanovení § 2894 občanského zákoníku újmou na jmění. Toto vymezení je rozdílné oproti charakteristice v rámci práva trestního, kdy sice mluvíme o škodě, ale jedná se o škodu majetkovou. Jměním je totiž, jak stanovuje občanský zákoník v ustanovení § 495, „*souhrn majetku a dluhů*“, vedle toho majetek tvoří „*souhrn všeho, co osobě patří*“. Majetkovou škodou se rozumí skutečně vzniklá škoda, kterou můžeme vyjádřit v penězích – jde tedy o reálné zmenšení majetku poškozeného, které vzniklo v kauzální souvislosti s jednáním obviněného. Touto skutečnou škodou pak mohou být i tzv. vícenáklady (tedy náklady, které byly vynaloženy v přímé souvislosti se škodou po jejím vzniku, typicky jde o náklady spojené s odstraněním škody). Mezi majetkovou škodu řadíme i tzv. marně vynaložené náklady a ušlý zisk (tedy nenastalé zvětšení majetku poškozeného, které poškozený důvodně očekával, kdyby nenastalo jednání

---

²⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5, s. 550-551.

²⁵ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X, s. 28-29.

obviněného).²⁶ Nemajetková újma je naproti majetkové škodě újmou imateriální, jinými slovy se projevuje v jiné než majetkové sféře poškozeného. Typicky jde o zásah do osobnostních práv poškozeného. I tato nemajetková újma však může mít majetkové důsledky.²⁷ Doplňme, že dle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu lze navrhnout uložení povinnosti náhrady škody (či nemajetkové újmy) jen v penězích (od novely provedené zákonem 181/2011 Sb., do které byla nepeněžitá náhrada možná).²⁸

Co se tedy týče problematiky rozdílu mezi pojmy „škoda“ v dotčených právních předpisech, je podstatné zejména to, že se v případě trestního řádu jedná o škodu majetkovou, tedy o škodu, která postihuje pouze aktiva (a ne pasiva, jako je jmění poškozeného). Vzhledem k tomuto vymezení není nesrovnalost mezi pojmy dle mého názoru tak zásadní, jelikož je zřejmé, o co se v ustanovení jedná.

2.2.1.3 Ten, komu byla způsobena trestným činem nemajetková újma

Z ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu vyplývá, že kromě majetkové škody, ublížení na zdraví a bezdůvodného obohacení může být poškozenému způsobena nemajetková újma. Jak již bylo naznačeno výše, nemajetková újma je na rozdíl od škody majetkové újmou imateriální, její projevy tedy musíme hledat v jiné než v majetkové sféře poškozeného (například ve sféře jeho osobnostních práv). Pokud poškozený plánuje uplatnit nárok na náhradu újmy, musí rozvést jednotlivé újmy, jež mu byly způsobeny – nelze se tedy odkazovat pouze na obsah spisu.²⁹ Na rozdíl od občanskoprávního pojetí rozlišuje trestní řád ublížení na zdraví a způsobení nemajetkové újmy – pokud poškozený uplatňuje v trestním řízení nárok na náhradu nemajetkové újmy, nespadá sem na rozdíl od občanskoprávní úpravy náhrada za ublížení na zdraví (poškozený však může v trestním řízení uplatnit náhradu za způsobené psychické útrapy). Šámal a kol. doplňují, že v trestněprávním pojetí můžeme do nemajetkové újmy zařadit například vytrpěné duševní útrapy při usmrcení či zvláště závažném ublížení na zdraví, vážné snížení důstojnosti či

---

²⁶ ŠAJNAROVÁ, Jitka a Tomáš BUUS. Obvyklá pochybení znalců při vyčíslení výše škody [online]. Bulletin advokacie, 30. 11. 2017. [Cit. 2020-09-10]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/obvykla-pochybeni-znalcu-pri-vycisleni-vyse-skody>

²⁷ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád: komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 360-361.

²⁸ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 226.

²⁹ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád: komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 361.

vážnosti poškozeného a újmu na tzv. jiných právech, kam spadá újma v případě trestných činů neoprávněného nakládání s osobními údaji anebo poškození cizích práv.³⁰

Výše jsem zmínila pojem „duševní útrapy“, které lze považovat za jeden z druhů nemajetkové újmy. Trestní řád tento pojem blíže nedefinuje, můžeme však subsidiárně použít ustanovení § 2959 občanského zákoníku, které duševní útrapy zmiňuje v souvislosti s peněžitou náhradou pro manžela, rodiče, dítě nebo jinou blízkou osobu poškozeného v případě jeho usmrcení či zvláště závažného ublížení na zdraví.

Zatímco majetkovou škodu lze relativně snadno vyčíslit za pomoci různých dokladů, faktur a podobně, určení výše nemajetkové újmy je obtížnou záležitostí. Rozsah nemajetkové újmy se odvíjí od subjektivního cítění poškozeného, proto je pouze on schopen tuto míru vyjádřit (v tomto kontextu operuje nový občanský zákoník s termínem „přiměřené zadostiučinění“³¹). V tomto kontextu považuji za vhodné uvést rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2206/2006 ze dne 22. února 2007, kde tento soud konstatoval, že „soud při úvaze o přiměřenosti navrhované morální satisfakce musí především vyjít jak z celkové povahy, tak i z jednotlivých okolností konkrétního případu (musí přihlédnout např. k intenzitě, povaze a způsobu neoprávněného zásahu, k charakteru a rozsahu zasažené hodnoty osobnosti, k trvání i šíři ohlasu vzniklé nemajetkové újmy pro postavení a uplatnění postižené fyzické osoby ve společnosti apod.)“³². Osobně tento postup také považuji za vhodný a dávám mu přednost před navrhovanými tabulkami pro výpočet náhrady nemajetkové újmy.

Trestní řád v ustanovení § 43 odst. 3 konstatuje, že poškozený má právo navrhnout, „aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena“³³ – na základě ustanovení § 228 odst. 1 téhož zákona tak musí být učiněno v penězích. Od účinnosti novely č. 181/2011 Sb. musí obviněný poškozenému tuto nemajetkovou újmu nahradit prostřednictvím tzv. relutární náhrady (subsidiární povinnost náhrady v penězích³⁴).

---

³⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2841.

³¹ § 2951 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2206/2006 ze dne 22. 2. 2007

³³ § 43 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

³⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 204.

2.2.1.4 Ten, na jehož úkor se pachatel obohatil

Jak je uvedeno v ustanovení § 2991 odst. 2 občanského zákoníku, „*bezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám*“.³⁵ V předcházejícím odstavci téhož ustanovení občanský zákoník deklaruje, že kdo se bez spravedlivého důvodu na úkor jiného člověka obohatil, musí mu vydat, oč se obohatil.³⁶ Tento nárok je nárokem subsidiárním, tedy lze jej nárokovat pouze v případě, kdy nelze nárokovat náhradu škody či nemajetkové újmy.³⁷

Fenyk dále zmiňuje propojenost bezdůvodného obohacení s institutem *producti sceleris*, jenž vyjadřuje hodnotu, kterou pachatel nabyl jako odměnu za trestný čin (či ji nabyl z výtěžku trestného činu) s tím, že tato hodnota může být předmětem trestu propadnutí věci dle ustanovení § 70 odst. 1 trestního zákoníku, a zároveň upozorňuje na skutečnost, že soudy musí přihlížet k ustanovení § 38 odst. 3 trestního zákoníku a tento trest neukládat, pokud by to znemožnilo uspokojení nároku poškozeného (jehož ochrana je též jedním z cílů trestního řízení).³⁸

2.2.2 Negativní vymezení poškozeného

Vymezení pojmu poškozeného a jeho práva jsou v rámci trestního řádu některými ustanoveními zúžena. Zde se budu detailněji zabývat těmi nejdůležitějšími z nich – především jde o ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu, obsahující negativní vymezení poškozeného, dále následující ustanovení § 44 odst. 1, které konstatuje, kdo nemůže vykonávat oprávnění poškozeného, a ustanovení § 310a téhož zákona, jež konstatuje, komu nepřísluší práva poškozeného.

2.2.2.1 Ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu

Negativní vymezení pojmu poškozeného je upraveno v ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu, které stanovuje podmínky, za kterých se o poškozeného nejedná. Toto ustanovení bylo zavedeno do právního řádu zákonem č. 265/2001 Sb., tedy velkou novelou trestního řádu

---

³⁵ § 2991 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁶ § 2991 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁷ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 216.

³⁸ Tamtéž.

s účinností od 1. ledna 2002. Ustanovení uvádí, že za poškozeného „*se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem*“.³⁹ Primární jsou tedy pro negativní vymezení poškozeného tyto dvě podmínky:

1. vzniklá újma nebyla způsobena pachatelovým zaviněním a
2. chybí příčinná souvislost mezi vzniklou újmou a trestným činem.

Toto ustanovení mělo dle důvodové zprávy k trestnímu řádu vést k alespoň částečnému zúžení poměrně širokého pojetí pojmu poškozeného v českém trestním právu. Někteří autoři však konstatují, že toto ustanovení nepřineslo zúžení pojmu poškozeného, protože i před novelou č. 265/2001 Sb. musela být způsobená újma v příčinné souvislosti se skutkem naplňujícím znaky skutkové podstaty trestného činu a paralelně musela být kryta zaviněním pachatele.⁴⁰ Jak uvádí Šámal, jde spíše o „*usměrnění praxe*“, jehož cílem bylo zvýšení zužujícího výkladu ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu.⁴¹

Jelínek přistupuje k tomuto zúžení pojmu poškozeného kriticky, a to vzhledem ke skutečnosti, že dle jeho názoru je možné vyloučit určitou osobu jako poškozeného na základě „*účelových, subjektivních kritérií bez možnosti věcného přezkoumání takového postupu*“.⁴² Dále Jelínek zmiňuje prejudiciální otázky, často vyplývající až ze složitosti dokazování v trestním řízení, které v některých případech není možné objasnit ani provedeným dokazováním. Vzhledem k tomu, že již existuje právní prostředek ke znemožnění vystupování osoby jako poškozeného, pokud jí tato práva nepřísluší, který je obsažený v ustanovení § 206 odst. 3 trestního řádu (nepřipuštění poškozeného k hlavnímu líčení v řízení před soudem s možností podat stížnost), považoval by Jelínek za vhodnější volit stejný postup i pro rozhodování v předsoudním stadiu. Významná je podle jeho názoru skutečnost, že rozhodnutí v této fázi řízení není přezkoumatelné a poškozený se tedy nemůže nijak bránit (například podáním stížnosti).⁴³

Odlisný názor na tuto záležitost má Růžička, podle kterého se s osobou nemusí jednat jako s poškozeným v předsoudním řízení pouze v případě, kdy je zcela zřejmé, že újma uvedená v ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu nemohla být způsobena zaviněním osoby označované za pachatele trestného činu. Zásadní podmínkou podle Růžičky tedy je, že tato skutečnost musí

---

³⁹ § 43 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 518.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² JELÍNEK Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, roč. 36, č. 2, s. 112-116. ISSN 1210-9150, s. 113-114.

⁴³ Tamtéž.

být zcela zřejmá. V jakýchkoliv pochybnostech se tato osoba za poškozeného považovat bude.⁴⁴ Tento výklad by tedy parciálně řešil právě problematiku výše zmiňovanou, kdy Jelínek upozorňoval na omezení práv poškozeného.

2.2.2.2 Ustanovení § 44 odst. 1 trestního řádu

Prékážka v uplatňování práv poškozeného je dána dikcí ustanovení § 44 odst. 1 trestního řádu, které vylučuje z vykonávání práv poškozeného takovou osobu, která je v trestním řízení stíhána jako spoluobviněný. Toto opatření je podle mého názoru logické vzhledem ke skutečnosti, že poškozený je v podstatě odpůrcem obviněného z hlediska občanskoprávního, a že tedy též vykonává svá práva proti obviněnému. Pokud by bylo možné současně zastávat obě tato postavení a vykonávat jejich práva, vystupovala by takováto osoba ve dvojitým vzájemně protichůdném procesním postavení.⁴⁵

Je však podstatné odlišovat od sebe pojmy „*spoluobviněný*“ dle trestního řádu a „*spolupachatel*“⁴⁶ (případně „*účastník trestného činu*“⁴⁷) dle trestního zákoníku. Osoba spoluobviněná je osoba, která je jako obviněný (případně obžalovaný) stíhána ve společném řízení s dalším obviněným (obžalovaným), který trestným činem způsobil škodu, nebo ji způsobil měl.⁴⁸ Vedle toho o spolupachateli mluvíme tehdy, byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob.⁴⁹ V případě, kdy jsou proti každému spolupachateli či účastníkovi trestného činu vedena trestní řízení zvlášť, mohou mít postavení poškozené osoby a požívat práva dle ustavení § 43 odst. 1 trestního řádu, případně dokonce i práva z ustavení § 43 odst. 3 trestního řádu, mají-li na ně dle podmínek v ustavení nárok (o těch viz dále). Dikce tohoto ustavení se nepoužije na oprávnění poškozeného udělit souhlas či nesouhlas s trestním stíháním dle ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu.⁵⁰

---

⁴⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEŽULOVÁ. *Poškozený a adhezni řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 321.

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 538.

⁴⁶ § 23 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴⁷ § 24 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 538.

⁴⁹ § 23 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 538.

2.2.2.3 Ustanovení § 310a trestního řádu

Poslední omezení práv poškozeného, kterému se budu v této části explicitně věnovat, je založeno na ustanovení § 310a trestního řádu, podle kterého práva poškozeného (dle § 309 a § 311 téhož právního předpisu) nepřísluší osobě, na kterou pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Toto ustanovení se v systému trestního řádu řadí pod institut narovnání, který upravuje zastavení trestního stíhání obviněného v případě, kdy byla mezi ním a poškozeným uzavřena dohoda o náhradě způsobené škody. Vzhledem k povaze institutu narovnání je zřejmé, že je zde podstatnou skutečností názor poškozené osoby, která trestný čin přímo vnímala jako sobě způsobenou bezprostřední újmu obviněným (toto samozřejmě neomezuje osoby, na které nárok přešel, uplatňovat tyto v rámci soukromoprávní žaloby, nebo v rámci adhezního řízení).⁵¹

Institut narovnání řadíme mezi tzv. odklony, ke kterým však v odborné literatuře nenalezneme jednotnou definici. Například Fenyk a kol. konstatují, že odklon můžeme vnímat jako zjednodušení trestního řízení (pak bychom jej mohli chápat jako způsob rozhodnutí soudu mimo hlavní líčení).⁵² Ostatně shoda mezi teoretiky práva nepanuje ani ohledně toho, které instituty pod pojem odklonu spadají – na rozdíl od jiných odklonů však není schválení narovnání bez účasti poškozeného realizovatelné. Z povahy narovnání vyplývá, že odškodnění poškozeného a poskytnutí peněžních prostředků na pomoc obětem trestné činnosti má v těchto případech větší význam než odsouzení obviněného a uložení trestu.⁵³ Pro komplexnější náhled uveďme závěr Nejvyššího soudu ze dne 18. listopadu 2003, který ve svém rozsudku sp. zn. 4 Tz 156/2003 konstatoval, že narovnání není možné schválit v případech, kdy je obviněný stíhán pro takový trestný čin, při němž nedošlo ke způsobení škody či jiné újmy, kterou by bylo možné během narovnání nahradit nebo jiným způsobem odškodnit dle § 309 odst. 1 písm. b) a která by odůvodňovala, aby se řízení účastnil poškozený, se kterým by mohl obviněný jednat s cílem narovnat vztahy narušené kvůli spáchání trestného činu.⁵⁴

---

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 3535.

⁵² FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 762.

⁵³ RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 570.

⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tz 156/2003 ze dne 18. 11. 2003.

2.3 Různé kategorie poškozených

Základním způsobem dělení poškozených je jejich klasifikace do dvou skupin, které vyplývají již ze samotného trestního řádu. Tímto způsobem se poškození dělí na:⁵⁵

1. *Poškozené, kteří mohou žádat náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení.*
2. *Poškození bez tohoto oprávnění.*

Poškozený bez nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení ale kromě tohoto práva požívá veškerá ostatní práva poškozeného dle trestního řádu.⁵⁶ Za specifickou kategorii poškozených se dá dle Musila považovat též tzv. „ohrožený poškozený“; tedy poškozený, kterému hrozí v souvislosti s podáním svědectví nebezpečí. Taková osoba má v důsledku toho specifická práva, která slouží pro její ochranu.⁵⁷ Tato úprava byla přidána do trestního řádu ustanovením § 103a trestního řádu v rámci novely provedené zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů s účinností ode dne 1. srpna 2013. Považuji za nutné doplnit, že toto ustanovení nemíří pouze na ochranu poškozeného, ale na ochranu jakéhokoliv svědka v ohrožení. Ohrožená osoba může požadovat dle ustanovení § 103a trestního řádu informace týkající se například propuštění nebo uprchnutí obviněného z vazby. Vedle toho odst. 2 téhož ustanovení zakládá povinnost určitých orgánů a institucí o některých skutečnostech z vlastní iniciativy informovat. Toto ustanovení sice – jak jsem zmínila – upravuje práva ohroženého svědka, přesto se vztahuje právě i na poškozeného obviněného, jak uvádí ostatně také odborná literatura. Význam této úpravy tkví zejména v ochraně svědka, který má postavení oběti dle zákona o obětech trestných činů ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2, 3 tohoto zákona.⁵⁸

2.4 Zastupování poškozeného

S výkonem práv poškozeného z logiky věci souvisí i jeho zastupování v situaci, kdy poškozený nechce či nemůže svá práva vykovávat sám a trestní řízení tedy ovlivňují svým

---

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). 265-266 s.

⁵⁶ FENYK, Jaroslav, Tomáš GRÍVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 219.

⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 235.

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 1515.

jednáním jiné osoby. Poškozený tedy může vykovávat svá práva osobně, nebo prostřednictvím jiné osoby, a to konkrétně zákonného zástupce, opatrovníka⁵⁹ nebo zmocněnce^{60,61}. Problematika zastupování poškozeného je upravena ustanovením § 45 trestního řádu. Toto ustanovení bylo novelizováno zákonem č. 55/2017 Sb. s účinností k 18. březnu 2017. Novelizace obsahuje terminologické změny, které reflektují zavedení nové terminologie v zákoně č. 84/2012 Sb., tedy v občanském zákoníku, kdy nahrazuje pojmy „zbavení způsobilosti k právním úkonům“ a „omezení způsobilosti k právním úkonům“ pojmem „omezení svéprávnosti“. Touto novelou jsou také sjednoceny pojmy „zákonný zástupce“ a „opatrovník“ mezi trestním řádem a novým občanským zákoníkem.

2.4.1 Zákonný zástupce a opatrovník

První institut, kterému se budu věnovat v kontextu s problematikou zastupování poškozeného, je institut zákonného zástupce. Tento druh zastupování poškozeného je upraven v ustanovení § 45 odst. 1 trestního řádu, které stanoví, že v případech, kdy není poškozený osobou plně svéprávnou, nebo je-li omezen ve svéprávnosti, vykonává jeho práva podle tohoto zákona jeho zákonný zástupce (nebo opatrovník). Věkovou hranici, od které se osoba považuje za plně svéprávnou, upravuje občanský zákoník v ustanovení § 30, které stanovuje, že plně svéprávným se stává člověk svou zletilostí. Té v České republice dosahuje dovršením osmnáctého roku věku.⁶² Před dovršením tohoto věku se může stát osoba plně svéprávnou přiznáním svéprávnosti, případně uzavřením manželství. Zde osoba zůstává plně svéprávná i v případě, kdy manželství zanikne, či je prohlášeno za neplatné.⁶³

Druhým případem, kdy osoba nepožívá plně svéprávnosti, je situace omezení svéprávnosti z důvodu duševní poruchy na základě ustanovení § 55 a následujících občanského zákoníku. V tomto případě může o omezení svéprávnosti rozhodnout pouze soud,⁶⁴ a to pouze v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není pouze přechodného charakteru, schopen právně jednat. Soud dále vymezí rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat

---

⁵⁹ § 45 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁶⁰ § 50 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁶¹ Zmocněnec zastupuje poškozeného na základě plné moci, a to jen v rozsahu, který je v této plné moci stanovený.

⁶² § 30 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶³ § 30 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁴ § 56 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

omezil.⁶⁵ Dle soukromoprávní úpravy zastupuje osoby s omezenou svéprávností⁶⁶ buď zákonný zástupce či opatrovník.

Jako příklad zákonného zástupce uveďme rodiče nezletilé osoby,⁶⁷ osvojitele nezletilého osvojenec⁶⁸ či poručníka nezletilce.⁶⁹ U osob s omezenou svéprávností to pak bude opatrovník ustanovený soudem v rozhodnutí o omezení svéprávnosti dle ustanovení § 61 občanského zákoníku.

Pokud tyto výše uvedené osoby (tedy zákonný zástupce a opatrovník) nemohou vykonávat práva za poškozeného, případně když není opatrovník ustanoven, ačkoliv jsou pro jeho ustanovení důvody a hrozí nebezpečí z prodlení, má soud povinnost poškozenému opatrovníka ustanovit. Bude se jednat převážně o případy, kdy je zákonný zástupce nebo opatrovník ustavený civilním soudem vážně nemocen, nebo jsou zájmy více zákonných zástupců v kolizi (např. dva rodiče mezi sebou jakožto zákonní zástupci dítěte).⁷⁰ Lze tedy hovořit o dvou druzích opatrovníka – opatrovník stanovený civilním soudem a opatrovník ustavený soudem trestním v rámci trestního (a pro účel) trestního řízení.

Pokud nehrozí nebezpečí z prodlení, postupuje předseda senátu (v přípravném řízení státní zástupce) v návaznosti na civilní předpisy, a na základě toho učiní podnět k zahájení řízení ve věcech opatrovnictví člověka (dle ustanovení § 44 a následujících zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních) s cílem ustavení opatrovníka dle ustanovení § 62 občanského zákoníku.⁷¹ Dikce ustanovení § 45 odst. 1 trestního řádu dále stanoví povinnost neprodleně ustanovit poručníka v případech nebezpečí z prodlení u poškozeného, který je právnickou osobou a nemá způsobilost činit úkony v řízení.

Co se týče samotného ustanovování opatrovníka, je upraveno v ustanovení § 45 odst. 2 trestního řádu. Dle fáze trestního řízení ustanovuje opatrovníka buď v přípravném řízení státní zástupce, ve zbývajících případech je pak ustanovení opatrovníka pravomocí předsedy senátu. Primárně ustanoví soud jako osobu opatrovníka advokáta, jinou osobu lze určit pouze s jejím souhlasem. Jako opatrovníka není možné ustanovit osobu, u níž lze mít důvodnou obavu, že pro svůj zájem na výsledku řízení nebude řádně hájit zájmy poškozeného. Obě tyto omezení soudu

---

⁶⁵ § 57 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁶ Doplníme, že zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, již neobsahuje institut zbavení svéprávnosti – svéprávnost lze nyní pouze omezit, čímž je kladen důraz na přirozená práva člověka.

⁶⁷ § 865 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁸ § 832 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁹ § 878 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 544.

⁷¹ Tamtéž, s. 431-432.

slouží k ochraně osoby poškozeného. Opatrovník je ustanoven usnesením, které se oznamuje tomu, kdo je jím ustanoven, a dále též poškozenému (pokud to nevyklučuje povaha věci). Proti tomuto usnesení je možné podat stížnost, která ale nemá odkladný účinek.⁷²

Doplňme, že dle ustanovení § 45 odst. 3 trestního řádu přechází práva na uplatnění nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení i na právního nástupce poškozeného. Na co však trestní řád nepamatuje, je otázka jmenování opatrovníka poškozenému, který sice nemá ustanoveného zákonného zástupce (jelikož jde o osobu plně svéprávnou), ale není schopen samostatně svá práva uplatňovat. Tento stav může být důsledkem úrazu poškozeného, jeho náhlé a vážné nemoci, vážného zranění v důsledku trestného činu apod.

2.4.2 Zmocněnec

Dalším ze způsobů zastupování poškozeného je zastoupení zmocněncem. Tento institut je upraven v ustanovení § 50 a následujících trestního řádu, které navíc deklarují, že možnost nechat se zastupovat zmocněncem má i zúčastněná osoba. Jak je uvedeno v zákoně, poškozený se může dát zastupovat zmocněncem s tím, že touto osobou může být i právnická osoba (o čemž je třeba poškozeného i zúčastněnou osobu poučit). Zároveň je možné, aby zmocněncem poškozeného byla osoba, která je důvěrníkem poškozeného (oběti) ve smyslu ustanovení § 21 odst. 2 zákona o obětech trestných činů.⁷³ V souvislosti s touto problematikou považuji za vhodné dodat, že z vykonávání úkonů trestního řízení bude na základě ustanovení § 30 odst. 2 trestního řádu vyloučen soudce nebo přísedící, který byl v projednávané věci činný jako zmocněnec jiného poškozeného nebo zúčastněné osoby.

Okruh osob, které mohou být zmocněncem poškozeného, je omezen – nemůže jím být taková osoba, která není plně svéprávná, nebo je její svéprávnost omezena. Taktéž není možné za zmocněnce při veřejném zasedání či hlavním líčení určit osobu, která je předvolána jako znalec, svědek nebo tlumočnick.⁷⁴ Zmocněncem je v praxi nejčastěji advokát. Zmocnění se zpravidla prokazuje plnou mocí.⁷⁵ Co se týče práv zmocněnce, jsou upravena v ustanovení § 51 trestního řádu. V první řadě jde o to, že zmocněnec jménem poškozeného činí návrhy anebo podává žádosti a opravné prostředky. Taktéž má právo se zúčastnit všech úkonů, kterých se může zúčastnit sám

---

⁷² § 45 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁷³ § 50 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁷⁴ § 50 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 579-560.

poškozený. Dále má právo být již od zahájení trestního stíhání přítomen při vyšetřovacích úkonech, jimiž se mají objasnit skutečnosti důležité pro uplatnění práv poškozeného, a jejichž výsledek je možné použít jako důkaz v řízení před soudem. Toto se netýká případů, kdy by zmocněncovou přítomností mohl být zmařen účel trestního řízení, případně nelze provedení úkonu odložit a přítomnost zajistit. Dále může zmocněnec klást vyslychaným osobám včetně obviněného otázky a v neposlední řadě má právo vznést kdykoliv námitky proti způsobu provádění úkonů.⁷⁶

Za určitých okolností má poškozený právo na právní pomoc zmocněnce bezplatně, případně za sníženou odměnu. Podmínky, které je nutné splnit, jsou upraveny ustanovením § 51a trestního řádu. Jedná se o případy, kdy je poškozený zvláště zranitelnou obětí ve smyslu zákona o obětech trestných činů – konkrétně se jedná například o situaci, kdy byla poškozenému způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví. Na právní pomoc zmocněnce zdarma či za sníženou odměnu má i ten poškozený, který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt. Poškozený musí v obou jmenovaných případech osvědčit, že nemá prostředky na hrazení nákladů z tohoto řízení vzniklých. Soud taktéž přiznává náhradu poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení (dle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu), není-li vzhledem k povaze a výši uplatňované náhrady zastoupení zmocněncem zjevně nadbytečné.⁷⁷

Kromě toho má nárok na bezplatné zastoupení zmocněncem vždy poškozený, který je mladší 18 let (vyjma případu, kdy jde o trestný čin zanedbání povinné výživy ve smyslu ustanovení § 196 trestního zákoníku).⁷⁸ V případě, že poškozený podá návrh a osvědčí-li splnění výše stanovených podmínek, předseda senátu soudu, který koná řízení v prvním stupni (případně v přípravném řízení soudce), rozhodne o jeho nároku na bezplatnou či sníženou odměnu. Návrh poškozený podává během přípravného řízení přes státního zástupce (ten k němu připojí své vyjádření), v řízení před soudem ho pak podává soudu, který věc projednává.⁷⁹

V případě, že si poškozený, který má nárok na bezplatné zastoupení zmocněncem nebo na zastoupení za sníženou odměnu, sám zmocněnce nezvolí, je mu ustanoven předsedou senátu (či v přípravném řízení soudcem) jako zmocněnec advokát zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.⁸⁰

---

⁷⁶ § 51 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁷⁷ § 51a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁷⁸ § 51a odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁷⁹ § 51a odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁸⁰ § 51a odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

2.4.3 Společný zmocněnec

Je-li počet poškozených mimořádně vysoký a jednotlivým výkonem jejich práv by mohl být ohrožen rychlý průběh trestního řízení, může soud rozhodnout o výkonu práv prostřednictvím společného zmocněnce.⁸¹ Je tedy nutné splnění dvou kumulativních podmínek – mimořádně vysoký počet poškozených a ohrožení rychlosti průběhu trestního stíhání. Zákonodárcem není exaktně stanoveno, co je myšleno pod pojmem „mimořádně vysoký“. Například Šámal dovozuje, že by se mělo jednat řádově o stovky až tisíce poškozených.⁸² V praxi toto nejisté ustanovení mimořádného počtu poškozených vede ke značné právní nejistotě a nelze je proto považovat za uspokojivé. Někdy soudy považují za mimořádně vysoký počet poškozených i desítky osob, v jiných případech až když jde o tisíce poškozených jedinců. Považovala bych za vhodné, aby se zákonodárce i přes rozmanitost a komplikovanost jednotlivých případů usnesl alespoň na částečném ohraničení počtu takovýchto osob s cílem zvýšení právní jistoty poškozených.

Důvod k zavedení institutu společného zmocněnce je zřejmý. Stále častěji soudy řeší případy, kdy je počet poškozených velmi vysoký a uplatňování jejich práv individuální cestou by v zásadě téměř znemožnilo plynulý průběh trestního řízení.

Předseda senátu (případně soudce) ustanoví za zmocněnce osobu, kterou si poškození zvolí.⁸³ Na osobu společného zmocněnce nejsou kladeny žádné zvláštní požadavky, může jej tedy vykonávat i laik. V tomto kontextu se nabízí úvaha, zda by nebylo vhodnější stanovit určité minimální požadavky pro výkon funkce společného zmocněnce, a to především z toho důvodu, že se ve většině případů jedná (vzhledem k vysokému počtu poškozených v rámci jednoho případu) o složitou problematiku, například o hospodářskou kriminalitu. Určité podmínky pro výběr společného zmocněnce by tedy mohly vést k lepší ochraně poškozených.

O ustanovení společného zmocněnce rozhodne předseda senátu (v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce) usnesením, proti kterému není možné podat stížnost.⁸⁴ Toto usnesení se pak oznamuje v řízení před soudem (v přípravném řízení státní zástupcem) poškozeným, kteří již uplatnili nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Ostatním poškozeným se rozhodnutí oznámí až při prvním úkonu trestního řízení, ke kterému se předvolávají, nebo o kterém se vyzumívají.⁸⁵

---

⁸¹ § 44 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁸² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 539.

⁸³ § 44 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁸⁴ § 141 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁸⁵ § 44 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

2.5 Oběť

V následujících podřazených kapitolách se budu zabývat institutem oběti, konkrétně obětí dle zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a obětí dle zákona o obětech trestných činů. Vysvětlím též rozdíl mezi obětí a poškozeným.

2.5.1 Oběť dle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti

Ačkoli spolu pojem poškozeného a oběti trestného činu úzce souvisí (a velmi často je jimi jedna a tatáž osoba), je nutné tyto dva pojmy od sebe odlišovat. Pojem poškozený byl již nastíněn výše, nyní tedy rozeberu pojem oběti. Pojem „oběť” byl zaveden do českého práva zákonem č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon obsahoval definici oběti trestného činu, která se od aktuální úpravy liší. Úprava dle tohoto zákona se omezovala pouze na úpravu institutu právní pomoci, což je oproti aktuální úpravě poměrně úzká problematika. Zákon o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti byl nahrazen zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), s účinností od 1. srpna 2013.

Dle v současné době již neplatného zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti se obětí rozumí:

1. *Fyzická osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví.*⁸⁶
2. *Osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu.*⁸⁷

Institut právní pomoci byl vymezen v ustanovení § 2 odst. 3 tohoto zákona následujícím způsobem: „*Pomoc spočívá v jednorázovém poskytnutí peněžité částky k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené obětí trestným činem.*“⁸⁸ Z tohoto vyplývá, že se jednalo o pomoc peněžitou, což oproti aktuálně účinnému zákonu o obětech trestných činů vymezuje poměrně úzce

---

⁸⁶ § 2 odst. 1 zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti.

⁸⁷ § 2 odst. 2 zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti.

⁸⁸ § 2 odst. 3 zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti.

rozsah pomoci obětem trestným činům. Stejně tak rozsah skupiny potenciálních obětí byl dle zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti menší, než je tomu dle úpravy de lege lata.

2.5.2 Oběť dle zákona č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů

Vzhledem k trendu posilování práv oběti a postupnému rozšiřováním účelu trestního řízení považoval zákonodárce za nutné přijmout širší a komplexnější úpravu této problematiky s důrazem na ochranu oběti a to i kvůli tomu (jak je uvedeno i v důvodové zprávě k danému zákonu), že stát selhává při zajištění preventivní ochrany oběti (tedy nedokáže zabránit páchání trestných činů a tím zamezit negativnímu vlivu na osobnost oběti a způsobení případné újmy). Zákonodárce tedy považoval za vhodné těmto osobám zasaženým negativním vlivem spáchaného trestného činu poskytnout zvláštní péči, která částečně zmírní tento negativní dopad. Tato zvláštní péče spočívá mimo jiné v procesním postavení poškozeného jako strany procesu. Přijetím tohoto zákona, který ukotvuje například peněžitou pomoc obětem trestných činů (namísto zákona č. 209/1997 Sb.) a vztahy mezi státem a subjekty, poskytujícími služby obětem trestných činů, mělo primárně dojít k rozšíření práv obětí a pomoci, která je jim poskytována.⁸⁹

Charakteristika oběti nezůstala v porovnání se zákonem o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti beze změn. Tento zákon za oběť označuje dle ustanovení § 2 odst. 2 fyzickou osobu, „*keré bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil*“.⁹⁰ Doposud je definice velmi podobná vymezení poškozeného dle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu, nicméně s tou odlišností, že oběti, na rozdíl od institutu poškozeného, může být pouze fyzická osoba. Zákon o obětech trestných činů dále ve svém ustanovení § 2 odst. 3 definuje, že „*Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich*“.⁹¹ Oběti se tedy může stát i osoba od poškozeného odlišná.

---

⁸⁹ Vláda. Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). Sněmovní tisk 980/0, část č. 1/6.

⁹⁰ § 2 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

⁹¹ § 2 odst. 3 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Z výše konstatovaného můžeme vydedukovat, že definice pojmu oběti je zcela nezávislá na pojmu poškozeného, a to vzhledem k tomu, že jde z jedné strany o pojem širší (obětí se může stát i taková osoba, jejíž zájmy nebyly trestným činem bezprostředně ohroženy), a ze strany druhé o pojem užší (obětí může být pouze fyzická, nikoliv právnická osoba). V praxi se však nevylučuje, aby oběť a poškozený nebyly jednou a toutéž osobou.⁹² Ani tak však nelze (obzvláště vzhledem k rozdílnému katalogu stanovených práv) tyto pojmy zaměňovat, jak se tomu běžně stává v laické sféře.

Kromě výše uvedeného považují za podstatné dodat, že význam pojmů „oběť“ a „poškozený“ je v rámci jednotlivých vědeckých disciplín, které s těmito pojmy ve své terminologii operují, odlišný. Oběť dle zákona o obětech trestných činů je subjektem zkoumaným v rámci právních věd viktimologie, kriminologie, kriminalistiky, psychologie i forezních disciplín,⁹³ zatímco, jak bylo již výše zmíněno, pojem poškozený je pojmem striktně procesním a významným v rámci trestního práva procesního.

Rozdíl je dále v tom, že u oběti je primárním účelem zajistit této fyzické osobě taková práva, která jí zajistí, že s ní bude zacházeno způsobem vhodným vzhledem k tomu, že jí byla způsobena újma, čímž se má zabránit způsobení újmy druhotné (v tomto kontextu hovoříme o tzv. sekundární viktimizaci čili o druhotném zraňování). Oproti tomu trestní řád poškozenému dává práva sloužící k dosažení účelu trestního řízení, konkrétně hlavně práva procesní, jako například právo být poučen.⁹⁴

---

⁹² FENYK, Jaroslav, Tomáš GRIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, s. 218.

⁹³ FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 10, s. 225-233. ISSN 1213-5313, s. 225.

⁹⁴ Tamtéž.

2.6 Kategorizace práv poškozeného

Jak jsem již konstatovala výše, poškozený je samostatnou stranou trestního řízení⁹⁵ a k uplatnění svých zájmů má poměrně široký katalog práv, který se v posledních letech na základě legislativy, judikatury a doktríny stále rozšiřuje. Velmi významná je pro tento trend recentní základní zásada trestního řízení zajištění práv poškozeného.⁹⁶ Tato zásada, která je obsažena v ustanovení § 2 odst. 15 trestního řádu, se stala jeho součástí na základě přijetí zákona o obětech trestných činů a nabyla tak své účinnosti ke dni 1. srpna 2013.⁹⁷ Primárně se skládá ze tří základních povinností orgánů činných v trestním řízení, kterými jsou:

- povinnost orgánů činných v trestním řízení umožnit uplatnění práv poškozeného,
- poučení poškozeného a
- dosažení uspokojení nároku poškozeného,

jak vyplývá z dikce ustanovení § 2 odst. 15 trestního řádu.⁹⁸

Vzhledem k tomu, že poškozený je samostatnou a nezávislou stranou trestního řízení (což vyplývá jak z ustanovení §12 odst. 6 trestního řádu, tak z odborné literatury⁹⁹), právní řád mu přiznává poměrně širokou škálu nejrůznějších práv, na základě kterých poškozený determinuje průběh trestního řízení takovým způsobem, aby vedlo k dosažení jeho zájmů. Doplňme, že poškozený stojí sice na straně obhajoby, nicméně není vždy nutné, aby byly jeho zájmy zcela totožné se zájmy státního zástupce.¹⁰⁰ Postavení poškozeného je dále komplikováno skutečností, že kromě toho, že je stranou trestního řízení, která má v zásadě rovnocenné postavení s ostatními stranami trestního řízení, je často i nositelem důkazů, kvůli čemuž vystupuje v procesním postavení svědka.¹⁰¹ Jelínek konstatuje, že tato kolize se projeví například za situace, kdy v řízení před soudem dbá předseda senátu v souvislosti s ustanovením § 209 odst. 1 trestního řádu na to, aby dosud nevyslechnutý svědek nebyl přítomen výslechu obžalovaného a dalších svědků, avšak

---

⁹⁵ § 12 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 225.

⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 15.

⁹⁸ § 2 odst. 15 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4, s. 234.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X, s. 39.

pokud je svědek zároveň poškozeným, má právo být přítomen hlavnímu líčení, klást vyslychaným osobám otázky a navrhnout důkazy.¹⁰²

Práva poškozeného člení odborná literatura dle několika hledisek do různých kategorií – v následující části se budu věnovat právě této kategorizaci práv poškozeného. Standardně se tato práva dělí (stejně jako kategorie poškozených) dle toho, zda přísluší všem poškozeným, či jen těm, kteří uplatnili nárok na náhradu škody v rámci adhezního řízení. Dělicím a určujícím kritériem pro zařazení do jedné z těchto skupin je to, zda se poškozený účastní adhezního řízení. Toto dělení je tím absolutně základním a je všeobecně uznáváno a hojně uváděno v odborné literatuře. Tomuto dělení, vzhledem k jeho podstatnosti, se budu věnovat dále samostatně. Zmiňme však, že dalším možným dělením práv poškozeného je dělení na základě toho, ve které fázi trestního řízení je možné tato práva uplatnit.¹⁰³

2.6.1 Práva náležející každému poškozenému

Katalog těchto práv je velmi široký a detailně vymezit veškeré z nich by nebylo možné vzhledem k předpokládanému standardnímu rozsahu diplomové práce. Dále se tedy budu věnovat pouze těm vybraným z nich. Považuji za vhodné zde zmínit, že poškozený se může výslovným prohlášením svých procesních práv daných trestním řádem vzdát.¹⁰⁴

2.6.1.1 Právo být poučen

Na toto právo poškozeného narazíme v trestním řádu hned na několika místech. Významné je právo poškozeného být poučen orgány činnými v trestním řízení o jeho právech spolu s poskytnutím možnosti jejich plného uplatnění. Právo být poučen jako takové vychází již ze samotné zásady zajištění práv poškozeného, obsažené v ustanovení § 2 odst. 15 trestního řádu, která zakotvuje povinnost orgánů činných v trestním řízení umožnit poškozenému plné uplatnění jeho práv, o kterých je třeba ho poučit, a to vhodným a srozumitelným způsobem. Kromě toho je poučovací právo obsaženo v jednotlivých ustanoveních trestního řádu, jak je tomu například v ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu, které zakotvuje právo poškozeného být poučen u těch trestných činů, kde je možné sjednat dohodu o vině a trestu, o skutečnosti, že zde možnost této dohody existuje, a že v případě, kdy by k tomuto došlo, může poškozený uplatnit nárok na náhradu

---

¹⁰² JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X, s. 47-48.

¹⁰³ Tamtéž, s. 41-45.

¹⁰⁴ § 43 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

škody, nemajetkové újmy a bezdůvodného obohacení zároveň s informací, že toto může učinit při prvním jednání o této dohodě.

Do práva být poučen spadá taktéž povinnost orgánu činného v trestním řízení poučit oběť ve smyslu ustanovení § 3 odst. 4 zákona o obětech trestných činů. Toto ustanovení stanovuje Policii, orgánům činným v trestním řízení a subjektům zapsaným v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů poučovací povinnost, zároveň zde zákon výslovně stanovuje, že na žádost poškozeného tak musí tyto orgány činit opakovaně.

Za specifický případ poučovací povinnosti považuje Růžička právo na poskytnutí informace o nebezpečném obviněním,¹⁰⁵ které bylo zakotveno v trestním řádu v ustanovení § 44a trestního řádu, které bylo následujícího znění: „*Shledá-li orgán činný v trestním řízení, že poškozenému nebo svědkovi hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, poučí poškozeného nebo svědka o možnosti žádat informace o tom, že:* a) *obviněný byl propuštěn z vazby nebo z ní uprchl, nebo b) odsouzený byl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody nebo z něj uprchl.*“¹⁰⁶ Toto ustanovení nicméně bylo z trestního řádu vyjmuto – aktuálně je problematika poučení poškozeného v této problematice upravena v ustanovení § 11 odst. 3 zákona o obětech trestných činů, dle kterého je věznice, poskytovatel zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení odsouzený vykonává ústavní ochranné léčení, nebo ústav pro výkon zabezpečovací detence povinen oběť na její žádost informovat mimo jiné o propuštění nebo uprchnutí obviněného z vazby, o jeho propuštění nebo uprchnutí z výkonu trestu odnětí svobody, o jeho přerušení výkonu trestu odnětí svobody apod.¹⁰⁷ Dle následujícího odstavce téhož ustanovení mají dotčené subjekty tuto povinnost splnit nejpozději do 24 hodin od doby, kdy některá ze zákonem taxativně vyjmenovaných skutečností nastala.¹⁰⁸ Na rozdíl od výše citované předcházející úpravy (§ 44a trestního řádu) se již nevyžaduje, aby bylo zkoumáno, zdali hrozí oběti nebezpečí.

---

¹⁰⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 245.

¹⁰⁶ Čl. 1 odst. 6 zákona č. 283/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹⁰⁷ § 11 odst. 3 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

¹⁰⁸ § 11 odst. 4 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

2.6.1.2 Právo udělit nebo odepřít souhlas s trestním stíháním

Vzhledem k významnosti institutu udělení souhlasu či nesouhlasu s trestním stíháním (případně možnosti jeho zpětvzetí) se budu v následující kapitole věnovat tomuto právu detailněji. Toto právo náleží poškozenému jen v některých zákonem stanovených případech. Primární je dle Jelínka splnění dvou základních podmínek, a to za prvé zda lze zařadit skutkovou podstatu pod některý z taxativně určených trestných činů dle ustanovení § 163 trestního řádu, a za druhé zda existuje zvláštní osobní vztah poškozeného a osoby, která by měla být trestně stíhána. Jelínek rozděluje tento zvláštní osobní vztah do kategorií. Tou první je situace, kdy trestný čin spáchala osoba, která je v určitém zákonem stanoveném vztahu k poškozenému, a vůči které má poškozený právo odepřít svědeckou výpověď dle ustanovení § 100 odst. 2 trestního řádu. Druhou skupinu tvoří trestný čin znásilnění dle ustanovení § 185 odst. 1 trestního zákoníku v těch konkrétních případech, kdy byl trestný čin spáchán manželem, partnerem či druhem poškozeného.¹⁰⁹

Podmínky, které musí být splněny pro to, aby byl vyžadován souhlas poškozeného s trestním stíháním, jsou uvedeny v ustanovení § 163 trestního řádu (a případně negativně vymezeny v ustanovení § 163a trestního řádu). V prvním z výše jmenovaných ustanovení je stanoven taxativní výčet trestných činů, které, pokud jsou spáchané „*proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek odepřít výpověď*“ (§100 odst. 2)“, je možné trestně stíhat jen se souhlasem poškozeného. Pokud je více poškozených, postačuje souhlas jednoho z nich.¹¹⁰

Co se týče taxativního výčtu trestných činů, kterých se toto týká, jedná se o následující trestné činy:

- ublížení na zdraví (§ 146 trestního zákoníku),
- těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 trestního zákoníku),
- ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 trestního zákoníku),
- neposkytnutí pomoci (§ 150 trestního zákoníku),
- neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 151 trestního zákoníku),
- ohrožení pohlavní nemocí (§ 155 trestního zákoníku),
- omezování osobní svobody (§ 171 odst. 1, 2 trestního zákoníku),

---

¹⁰⁹ JELÍNEK, Jiří. Jak dál s trestním stíháním se souhlasem poškozeného. *Kriminalistika*. 2017, 50 (1), s. 3-11. ISSN 1210-9150, s. 3-4.

¹¹⁰ § 163 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

- vydírání (§ 175 odst. 1 trestního zákoníku),
- porušování domovní svobody (§ 178 trestního zákoníku),
- poškození cizích práv (§ 181 trestního zákoníku),
- porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku),
- sexuální nátlak (§ 186 odst. 1, 2 trestního zákoníku),
- krádež (§ 205 trestního zákoníku),
- zpronevěra (§ 206 trestního zákoníku),
- neoprávněné užívání cizí věci (§ 207 trestního zákoníku),
- neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 208 trestního zákoníku),
- podvod (§ 209 trestního zákoníku),
- legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216 odst. 1 trestního zákoníku),
- legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti (§ 217 odst. 2 trestního zákoníku),
- lichva (§ 218 trestního zákoníku),
- zatajení věci (§ 219 trestního zákoníku),
- porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 220 trestního zákoníku),
- porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 221 trestního zákoníku),
- poškození věřitele (§ 222 trestního zákoníku),
- poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku),
- nebezpečné vyhrožování (§ 353 trestního zákoníku) a
- nebezpečné pronásledování (§ 354 trestního zákoníku).¹¹¹

Osobou, vůči níž má poškozený jako svědek právo odepřít výpověď dle ustanovení § 100 odst. 2 trestního řádu, je v tomto kontextu:

- příbuzný v pokolení přímém (tj. osoby, které pocházejí jedna od druhé, tj. pokrevní předci a potomci dle ustanovení § 772 odst. 1 občanského zákoníku);
- sourozenec (tj. osoby, které mají společného alespoň jednoho rodiče dle ustanovení § 772 odst. 2 občanského zákoníku);

---

¹¹¹ § 163 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

- osvojitel a osvojenec (tj. osoby, mezi nimiž vznikl takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a to na podkladě osvojení podle ustanovení § 794 a následujících občanského zákoníku);
- manžel (tj. osoby, které uzavřely manželství jako společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem podle ustanovení § 665 a následujících občanského zákoníku) – manželství ale musí stále trvat;
- partner (tj. osoby, které uzavřely registrované partnerství podle zákona č. 115/2006 Sb. jakožto trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným citovaným zákonem; viz ustanovení § 3020 občanského zákoníku);
- druh (tj. osoby ve vztahu, který je obdobný poměru manželskému).

Kromě případů výše uvedených je nutný souhlas poškozeného i u trestného činu znásilnění dle ustanovení § 185 odst. 1 a 2 trestního zákoníku. U tohoto trestného činu se ale liší okruh osob, u kterých je souhlas vyžadován – konkrétně se jedná o manžela, partnera a druhu s tím, že je zde rozhodující, zda tento stav trval v době spáchání trestného činu (v čemž lze spatřovat rozdíl od výše uvedeného taxativního výčtu trestných činů). K této problematice uveďme jako příklad ze soudní praxe usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 1422/2018 ze dne 19. prosince 2018, jehož předmětem bylo posouzení oprávněnosti dovolání obviněného z přečinu týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 odst. 1 trestního zákoníku a zločinu znásilnění dle § 185 odst. 1 a 2 písm. a) trestního zákoníku. Obviněný spatřoval dovolací důvod v tom, že přípravné řízení a podstatná část řízení před soudem byly vedeny přesto, že poškozená neudělila souhlas s trestním stíháním dle § 163 odst. 1 trestního řádu. Nejvyšší soud připomněl, že *„v případě, že skutek je posouzen v jednočinném souběhu jako dva nebo více trestných činů, z nichž jeden je vyjmenován v ustanovení § 163 odst. 1 tr. ř. a druhý nikoli (jako je tomu v projednávané věci), pak se trestní stíhání při odepření souhlasu poškozeným může vést pouze pro trestný čin, kde se souhlas poškozeného nevyžaduje, přitom však nelze trestní stíhání pro takový trestný čin, u něhož poškozený odmítl dát souhlas k jeho trestnímu stíhání, zastavit podle § 172 odst. 1 písm. d) tr. ř.“*¹¹² Jelikož trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí je trestným činem, jenž není obsažený v § 163 odst. 1 trestního řádu, nebyla poškozená ve smyslu tohoto ustanovení poučena, jelikož její souhlas nebyl vyžadován. Trestný čin znásilnění však v tomto výčtu obsažen je, poškozená ale nebyla v rámci přípravného řízení poučena a její souhlas s trestním stíháním obviněného nebyl v této fázi dán. Souhlas byl udělen až dodatečně v rámci hlavního líčení.

¹¹² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 1422/2018 ze dne 19. 12. 2018.

Přestože bylo přípravné řízení zatíženo touto vadou, která byla odstraněna až v hlavním líčení, tuto vadu nelze namítat v rámci dovolacího důvodu.¹¹³

Specifickým a posledním případem je pak trestný čin opilství (ustanovení § 360 trestního zákoníku), který se považuje za trestný čin vyžadující souhlas poškozeného s trestním stíháním obviněného, pokud vykazuje znaky některého z trestných činů uvedených v ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu. Důvodem je specifičnost trestného činu opilství. Již před novelizací trestního řádu zákonem č. 292/1993 Sb., kterým byl výčet trestných činů v § 163 odst. 1 téhož zákona rozšířen o trestný čin opilství, byl v praxi respektován výklad, vycházející z přípustné procesní analogie. Za předpokladu, že se obviněný požitím návykové látky (či jinak) přivedl do stavu nepřičetnosti (byť by to bylo z nedbalosti) a v tomto stavu spáchal jednání, jež jinak vykazovalo znaky trestného činu dle § 163a trestního řádu ve znění před výše zmíněnou novelou, přičemž byly splněny další podmínky, vztahující se k souhlasu poškozeného s trestním stíháním, mohla být použita zmíněná úprava per analogiam.¹¹⁴

Toto právo poškozeného udělit nebo odepřít souhlas s trestním stíháním obviněného prolamuje zásadu oficiality, tedy zásadu, která je ukotvena v ustanovení § 2 odst. 4 trestního řádu, která deklaruje: „*jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti*“.¹¹⁵ V tomto případě tedy orgány činné v trestním řízení nejen že nemusí, ale ani nemohou postupovat bez souhlasu poškozeného s trestním stíháním. Taktéž je prolomena zásada legality, která je ukotvena v odst. 3 stejného ustanovení trestního řádu, stanovující povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. To ale žádným způsobem neovlivňuje zásadu obžalovací, obsaženou v ustanovení odst. 8 téhož ustanovení trestního řádu – státní zástupce je tedy vždy jedinou osobu, která může podat obžalobu, a soudy mohou pokračovat v trestním stíhání jedině tehdy, je-li obžaloba podaná státním zástupcem.¹¹⁶ České právo neobsahuje možnost poškozeného podat obžalobu, jak je tomu v některých jiných právních systémech v okolních státech.

U trestního stíhání podmíněného souhlasem poškozeného je nedostatek souhlasu poškozeného uveden v trestním řádu jako jeden z důvodů nepřípustnosti trestního stíhání. „*Trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno*“, jak je uvedeno v ustanovení § 11 odst. 1 trestního řádu. Trestní řád však paralelně obsahuje taxativní

---

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 528.

¹¹⁵ § 2 odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹¹⁶ § 180 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

výčet podmínek, při jejichž splnění není souhlasu poškozeného s trestním stíháním dle § 163 odst. 1 trestního řádu třeba. Konkrétně jde o případy, kdy:

- byla takovým činem způsobena smrt,
- poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byla jeho svéprávnost omezena,
- poškozený je osoba mladší 15 let,
- z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.¹¹⁷

Vesměs se tedy jedná o situace, kdy je poškozený zvláště zranitelný nebo ovlivnitelný, kde převažuje veřejný zájem na postihu poškozeného nad zájmem poškozeného na nestíhání trestného činu, případně kdy poškozený není schopen vůbec souhlas udělit. Tento institut byl zaveden do právního řádu v roce 1990 zákonem č. 178/1990 Sb., kterýmžto vznikly tzv. delikty se svolením. Do té doby nebyla možnost, aby se poškozený vyjadřoval k tomu, zda souhlasí s trestním stíháním dané osoby či nikoliv, a to ani v případech, kdy se například jednalo o jeho vlastní dítě. V některých případech tato právní úprava způsobila újmu samotnému poškozenému trestného činu, navíc k tomu takové trestní řízení nadbytečně zatěžovalo už tak zahlcený právní aparát.¹¹⁸

Své právo může poškozený uplatnit v průběhu celého trestního řízení, včetně řízení odvolacího. Poškozený může kdykoli vzít zpět svůj souhlas s trestním stíháním, nejpozději však do doby, kdy se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Pokud poškozený využije své právo a svůj souhlas zpět vezme, nelze již výslovně odepřený souhlas znovu udělit. Poškozený udílí svůj souhlas vždy pro konkrétní trestný čin z taxativního výčtu v příslušném ustanovení trestního řádu. Poškozeného je třeba se na souhlas dotázat před zahájením trestního stíhání, pokud je však již toto stíhání zahájeno, pak ihned poté, co byl zjištěn právní úpravou predikovaný vztah mezi obviněným a poškozeným. Orgán činný v trestním řízení poskytne poškozenému na vyjádření nejdéle třicet dnů, po marném uplynutí této lhůty již souhlas nelze udělit (poškozeného je třeba o tom písemně poučit).¹¹⁹

Právo udělit nebo odepřít souhlas s trestním stíháním, jak uvedl Nejvyšší soud ve svém usnesení sp. zn. 7 Tdo 682/2016 z 27. července 2016, nepřechází na právní nástupce poškozeného

---

¹¹⁷ § 163a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹¹⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 1996, 29 (4), s. 294-305. ISSN 1213-5313, s. 294.

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2116.

dle ustanovení § 45 odst. 3 trestního řádu – právnímu nástupci poškozeného tedy nenáleží právo udělit nebo odepřít souhlas s trestním stíháním obviněného podle ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu. Právní nástupnictví je přípustné pouze v případech uplatňování nároků na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení.¹²⁰

Jak je stanoveno v poslední větě ustanovení § 163 odst. 2 trestního řádu, souhlas předloží poškozený státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu ve výše uvedených případech buď písemně, anebo se jeho souhlas zaznamená do protokolu. Souhlas nelze žádným způsobem pouze vyvozovat ze skutkových okolností případu či vztahu mezi osobami, jak uvedl vrchní soud ve svém usnesení ze dne 3. července 2002 sp. zn. 5 To 31/02. Dále dodejme, že souhlas musí být vyjádřen výslovně a srozumitelným způsobem, přičemž tento projev vůle poškozeného musí směřovat vůči příslušným orgánům činným v trestním řízení.¹²¹

Souhlas poškozeného je potřebný pouze v případě, že se jedná o fyzickou osobu, jak uvedl Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 19. ledna 2011 sp. zn. 3 Tdo 709/2010. Důvodem je to, že právnická osoba nemůže být s nikým ve vztahu předpokládaném dle ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu, tedy osobou blízkou ve smyslu ustanovení § 100 odst. 2 trestního řádu, a to ani za situace, kdy by člen statutárního orgánu nebo společník dotčené společnosti touto osobou byl. Toto ostatně vyplývá i z ustanovení § 1 odst. 2 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.¹²²

2.6.1.3 Právo na účinné vyšetřování

V rámci této práce jsem se již zmínila o tom, že aktuálním trendem je postupné rozšiřování práv poškozeného. V drtivé většině případů se jedná o taková práva, která slouží poškozenému k ochraně jeho zájmů v již zahájeném trestním stíhání. Naproti tomu právo na účinné vyšetřování¹²³ zasahuje již do fáze před zahájením trestního stíhání. Zavedení tohoto práva je tedy dalším posunem v rámci rozšiřování práv poškozeného a Ústavní soud začal toto právo aplikovat ve svých rozhodnutích v návaznosti na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva.

Tento institut je významný již z toho důvodu, že poškozený nemá právní nárok na zahájení trestního stíhání (může podat pouze podnět k zahájení úkonů trestního řízení dle ustanovení § 158

---

¹²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tdo 682/2016 ze dne 27. 7. 2016.

¹²¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 To 31/02 ze dne 3. 7. 2002.

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Tdo 709/2010 ze dne 19. 1. 2011.

¹²³ Je důležité připomenout, že v tomto případě nehovoříme o vyšetřování ve stejném smyslu, v jakém jej nalezneme v trestním řádu, ale že jde o vyšetřování ve smyslu vyšetřování úředního.

odst. 2 a 3 trestního řádu, toto právo ale náleží každé osobě a explicitně z tohoto nevyplývají dané osobě zvláštní práva kromě práva požadovat do jednoho měsíce vyrozumění policejním orgánem o učiněných opatřeních) a dodnes není možné se soudní cestou bránit proti tomu, že trestní stíhání zahájeno nebylo. Nicméně právo na účinné vyšetřování, které vychází z povinnosti státu zajistit efektivní ochranu základních lidských práv a svobod, dává poškozenému právo na to, aby byl jeho podnět na zahájení trestního řádně prověřen.¹²⁴

Jedná se tedy o právo, které neznamená povinnost orgánu dosáhnout určitého výsledku, přičemž v případě, kdy je osoba zproštěna viny na základě zásady *in dubio pro reo*, nevzniká žádné právo poškozeného vůči státu. Ve svých rozhodnutích Ústavní soud tedy vychází z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, což učinil i při vymezení pojmu „účinné vyšetřování“ s tím, že účinné vyšetřování vymezil jako nezávislé, nestranné, důkladné, dostatečné a podrobené kontrole veřejnosti.¹²⁵ Jako příklad kontroly veřejnosti můžeme zmínit právo nahlížet do spisu vzhledem k tomu, že bez tohoto oprávnění může jen stěží proběhnout kvalifikovaná kontrola toho, zda byla věc řádně vyšetřena.¹²⁶

Podstatné je rovněž téma vymezení práva na účinné vyšetřování – jeho rozsah je závislý na tom, jaké porušení kterého práva bylo trestný činem způsobeno. Je vhodné zmínit, že tento rozsah prošel poměrně významným vývojem. V souhrnu lze říci, že ochrana práva na účinné vyšetřování bude přiznána vždy u trestných činů, které porušily právo na život a zákaz mučení, nelidského zacházení, otroctví či nucených prací. U ostatních trestných činů je přiznání tohoto práva nejisté, což vychází z nesourodého a nekoherentního charakteru rozhodování soudu – ochrana tedy bude pravděpodobně poskytována v jednotlivých případech v omezené míře a rozsahu.¹²⁷ V tomto kontextu se nabízí zvážit zavedení institutu soukromoprávní žaloby, v rámci kterého by se mohla osoba poškozeného samostatně obrátit na soud.

2.6.1.4 Práva ze zákona č. 59/2017 Sb.

Od 1. ledna 2018 náleží poškozeným též práva vyplývající ze zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení (zákon č. 59/2017 Sb.).

---

¹²⁴ ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 7-8, s. 157-163. ISSN 1213-5313, s. 157.

¹²⁵ COUFALOVÁ, Denisa. K právu poškozeného na účinné vyšetřování a možnostem jeho posílení ve světle rekonstrukce trestního řádu. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 2020-09-15].

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015.

¹²⁷ COUFALOVÁ, Denisa. K právu poškozeného na účinné vyšetřování a možnostem jeho posílení ve světle rekonstrukce trestního řádu. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 2020-09-15].

Tento zákon má sloužit, jak je uvedeno v důvodové zprávě, hlavně k zlepšení uspokojení majetkových nároků osob poškozených trestným činem.¹²⁸ Poškozený se nyní může v trestním řízení domoci finanční náhrady za spáchaný trestný čin prostřednictvím státu – konkrétně ze speciálního účtu, který byl zřízen Ministerstvem spravedlnosti ČR, a na kterém jsou shromažďovány finanční prostředky z majetkových trestních sankcí (typicky jde o peněžité tresty, tresty propadnutí majetku apod.). Předpokladem pro uplatnění práv poškozeného je existence pravomocného odsuzujícího rozhodnutí trestního soudu, uložení majetkové sankce pachateli a podání žádosti poškozeným ve stanovené lhůtě a se všemi formálními náležitostmi.¹²⁹

Díky právům, která poškozenému vyplývají ze zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení, nemusí poškozený pro náhradu škody postupovat další řízení proti odsouzenému, které je mnohdy bez výsledku. Poté, co je poškozenému vyplacena patřičná částka, přechází na stát pohledávka vůči odsouzenému ve výši této vyplacené částky.¹³⁰ Ačkoli cílem této úpravy je zlepšit pozici poškozených, obsahuje několik problematických míst, které uplatnění nároku poškozeným komplikují – jde zejména o příliš krátkou zákonnou lhůtu pro podání žádosti o uspokojení majetkového nároku oprávněné osoby, činící pouze 60 dnů od nabytí právní moci rozhodnutí, a obecně o složitou právní úpravu, nečitelnou pro právní laiky. Myslím, že do budoucna by bylo vhodné uvažovat o zjednodušení této právní úpravy, aby se poškození mohli domoci svých práv jednodušeji.

2.6.1.5 Práva vyplývající ze zákona o soudnictví ve věcech mládeže

Další skupinou práv jsou práva, která vyplývají ze zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy a postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.¹³¹ Hlavním cílem této speciální úpravy je zamezení mladistvým a dětem mladším patnácti let v páchání protiprávních činů. Nařízení má dále sloužit tomu, aby si tyto osoby našly společenské uplatnění odpovídající jejich schopnostem a rozumovému vývoji. Mladiství mají dle svých sil a schopností přispívat k odčinění újmy vzniklé protiprávním činem.¹³²

---

¹²⁸ Vláda. Důvodová zpráva k zákonu č. 59/2017, o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů. Sněmovní tisk 650/0, částka 20.

¹²⁹ KADLEC, Tomáš. Snazší uspokojení nároků poškozených. *Lidové noviny*. 9. 12. 2019, s. 15. ISSN 1213-1385, s. 15.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ § 1 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

¹³² § 1 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Jedná se o zákon v poměru speciality k trestnímu řádu – pokud tedy zákon o soudnictví ve věcech mládeže neupravuje určitou problematiku, použijí se ustanovení trestního řádu.¹³³

Z pohledu poškozeného je významné zejména ustanovení § 3 odst. 7 tohoto zákona, které deklaruje, že *„řízení podle tohoto zákona musí směřovat k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody způsobené protiprávním činem, nebo se mu dostalo jiného přiměřeného zadostiučinění“*.¹³⁴ Tím toto ustanovení explicitně zmiňuje důležitost dosažení náhrady škody či zadostiučinění – trestní řád oproti tomu žádné analogické ustanovení neobsahuje. V tomto kontextu citované nařízení prezentuje zásadu uspokojení zájmů poškozeného, v souladu s kterým jsou orgány činné v trestním řízení povinné přihlížet k jeho oprávněným zájmům, poučit ho o jeho právech a v souladu s nimi mu poskytnout plnou možnost jejich uplatnění.

2.6.2 Práva náležící jen poškozenému, který je účastníkem adhezního řízení

Základním právem vztahujícím se k poškozenému jako účastníku adhezního řízení je právo poškozeného vyplývající z ustavení § 43 odst. 3 trestního řádu, tedy právo navrhnout soudu, aby v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích způsobenou škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení získané na úkor poškozeného. Další práva, která je třeba zmínit, jsou práva procesní, vyplývající z účasti poškozeného na adhezním řízení. Vzhledem k tomu, že adheznímu řízení věnuji samostatnou část této práce, budu se následně věnovat pouze těm nejdůležitějším z nich.

Ostatní práva poškozeného, který je účastníkem adhezního řízení, se odvíjí od výše zmíněného základního práva. Poškozený má například právo vznést návrh na zajištění nároku na náhradu v adhezním řízení majetkem obviněného (dle ustanovení § 47 odst. 2 trestního řádu), být vyzooměn o podání žádosti obviněného o zrušení nebo omezení zajištění (dle § 48 odst. 4 trestního řádu), podat stížnost proti rozhodnutí o zrušení zajištění při složení peněžité jistoty a proti rozhodnutí o zrušení nebo omezení peněžité jistoty (dle § 47a odst. 4 trestního řádu), právo na doručení opisu dohody o vině a trestu (§ 175a odst. 7 trestního řádu) a další.

---

¹³³ § 1 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

¹³⁴ § 3 odst. 7 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

2.6.3 Právo podat návrh na zajištění majetku

Právo podat návrh na zajištění majetku, které považují za hodné větší pozornosti z toho důvodu, že jde o velmi důležitý institut zajišťující skutečné uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody, je upraveno v ustanovení § 47 a násl. trestního řádu. Podle odst. 1 tohoto ustanovení platí, že „byla-li poškozenému způsobena trestným činem škoda nebo nemajetková újma, nebo získal-li obviněný takovým trestným činem na jeho úkor bezdůvodné obohacení, lze nárok až do pravděpodobné výše škody nebo nemajetkové újmy nebo až do pravděpodobného rozsahu bezdůvodného obohacení zajistit na majetku obviněného“.¹³⁵

Institut je využíván v těch případech, kdy je důvodná obava, že by uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem bylo mařeno či ztěžováno. V praxi může jít o takové případy, kdy obviněný začne svůj majetek rozprodávat, či se jej jiným podobným způsobem pokouší zbavit. O zajištění nároku poškozeného na náhradu škody může být rozhodnuto již v přípravném řízení na základě návrhu poškozeného podaného dozorovému státnímu zástupci (poškozený musí odůvodnit, proč má obavu, že by uspokojení jeho nároku na náhradu škody mohlo být mařeno),¹³⁶ v úvahu však přichází až tehdy, kdy je pachateli sděleno obvinění. O zajištění nároku rozhoduje v řízení na návrh státního zástupce soud. Dle Šámala se toto ustanovení plně užije v řízení v trestních věcech mladistvých (srov. § 1 odst. 1 a 3 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže) a přiměřeně v řízení proti právnickým osobám (srov. § 1 odst. 1 a 2 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim).¹³⁷

Z výkonu rozhodnutí jsou vyloučeny věci, které je třeba obviněnému ponechat pro zachování alespoň minimálního životního standardu. Vyloučeny jsou rovněž takové věci, jejichž odebrání by bylo proti dobrým mravům – jde například o osobní věci obviněného, o jeho léky, protetické pomůcky apod. Demonstrativní výčet věcí, které jsou z výkonu rozhodnutí o zajištění věci vyloučeny, je uveden v ustanovení § 3 odst. 1 až 3 zákona č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věci v trestním řízení a o změně některých zákonů. Toto ustanovení se odkazuje na občanský soudní řád¹³⁸, kde je výčet těchto věcí uveden v ustanovení § 322 odst. 1 a 2 – tento

¹³⁵ § 47 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹³⁶ OBOŇOVÁ, Katarína a Martina VÍTKOVÁ. Uplatnění nároku poškozeného na náhradu škody ve světle novely a úprava zajištění nároku na náhradu škody v trestním řízení [online]. Eprávo, 12. 4. 2013. [Cit. 2020-09-16]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uplatneni-naroku-poskozeneho-na-nahradu-skody-ve-svetle-novely-a-uprava-zajisteni-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-90153.html>

¹³⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 553.

¹³⁸ Zákon 99/1963 Sb., občanský soudní řád

seznam je prakticky totožný se seznamem uvedeným v zákoně o výkonu rozhodnutí o zajištění majetku a věci v trestním řízení, do kterého však nebyla reflektována poslední novelizace občanského soudního řádu, proto je v soudní praxi přihlíženo i k § 322 občanského soudního řádu.

2.6.4 Příklady rozšiřování práv poškozeného

Stejně tak jako jiné právní úpravy nejsou ani práva poškozeného neměnná a během času dochází ke změně katalogu těchto práv a jejich aplikace. Jak již bylo několikrát poznamenáno, průběžně dochází v českém právu k posilování práv poškozeného (jehož pozice byla relativně donedávna doplňková a jehož účast na adhezním řízení byla pojmána jako *beneficio legi*) v trestním řízení. Zmíním několik rozšíření těchto práv z poslední doby.

K jednomu z recentních posílení práv poškozeného došlo na základě plenárního nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 32/16 z 8. srpna 2017, který připustil možnost navrácení promeškané lhůty v trestním řízení i pro poškozeného a jeho zmocněnce. V tomto nálezu rozhodoval Ústavní soud o návrhu na zrušení dvou ustanovení trestního řádu, a to konkrétně ustanovení § 61 odst. 1 trestního řádu, které upravuje okruh osob, jimž může být navracena lhůta promeškaná z omluvitelného důvodu, a dále ustanovení § 143 odst. 1 trestního řádu, a to konkrétně v rozsahu slova „tří“, tedy délky lhůty pro podání stížnosti v trestním řádu na návrh na zrušení podaný stěžovali spolu se stížností (tito vystupovali v trestním řízení jako poškození, coby pozůstali po oběti smrtelné dopravní nehody). Ústavní soud ve svém nálezu sice zamítl zrušit daná ustanovení, nicméně ve svém odůvodnění dal soudcům určitý návod na ústavně-konformní výklad, jehož vliv vzhledem k závaznosti názoru Ústavního soudu pro soudy obecné při svém rozhodování není zanedbatelný a posiluje dále postavení a práva poškozených v rámci trestního řízení. Ústavní soud konstatoval, že vzhledem k tomu, že obviněný a poškozený nejsou v trestním řízení subjekty se stejným procesním postavením ve smyslu čl. 3 odst. 1 Listiny a čl. 37 odst. 3 Listiny, nenarušuje rozdílnost jejich procesního postavení v míře, která odpovídá rozdílnosti právem uznaných zájmů těchto procesních subjektů ve vztahu k dosažení účelu trestního řízení, zásadu rovnosti dle Listiny.¹³⁹

Ústavní soud ve výše zmíněném judikátu dodal, že v poslední době prošlo postavení poškozeného značným vývojem (a to ať v judikатурním, legislativním či doktrinárním kontextu) a neomezuje se již pouze na snahu o vyrovnání majetkoprávních nároků poškozeného a na osobu poškozeného jakožto významný pramen důkazů. Konkrétně tento soud konstatoval, že „*poškozený*

---

¹³⁹ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 32/16 z 8. 8. 2017.

v trestním řízení realizuje, respektive realizovat může, i některá svá základní práva a svobody, představující tzv. „tvrdé jádro“ lidských práv.“ Dále Ústavní soud dochází k názoru, že ustanovení § 61 odst. 1 věta první trestního řádu znemožňuje poškozenému efektivně uplatnit některá ze svých základních práv a to právo na přístup k soudu garantované čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících (dále Úmluva) a dále právo na účinný prostředek nápravy zaručený čl. 13 Úmluvy. Podmínkou je však pozdní podání z omluvitelného důvodu a nemožnost jiného uplatnění (například v občanskoprávním řízení).¹⁴⁰

I přes to, že Ústavní soud zmiňuje vhodnost novelizace daného ustanovení, ustanovení neruší a to z toho důvodu, že na jeho právního názor jde použít analogii následujícím způsobem: „Zmeškal-li poškozený či jeho zmocněnec z důležitých důvodů lhůtu k podání opravného prostředku, jímž uplatňuje právo, které nelze uplatnit jinak, než v trestním řízení, má právo na navrácení lhůty dle § 61 odst. 1 trestního řádu obdobně jako v případě žádosti obviněného a jeho obhájce.“. K tomu vyzdvihuje soud závaznost tohoto právního názoru pro všechny orgány veřejné moci.¹⁴¹

Dalším nálezem z nedávné doby, který směřuje k rozšíření práv poškozeného, je nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3439/17, ve kterém tento soud rozhodoval o stížnosti stěžovatele zpěváka Radoslava Bangy alias Gipsyho, kterému Okresní soud v Kladně nepřiznal postavení poškozeného v trestním řízení vedeném v záležitosti, zda byl spáchán trestný čin projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka dle § 404 trestního zákoníku. Obžalovaný D. Š. byl uznán vinným z výše uvedeného trestného činu, a to vzhledem k tomu, že po odchodu výše zmíněného Radoslava Bangy z předávání cen Českého slavíka po ocenění skupiny Ortel a jejího zpěváka Tomáši Hnídka napsal na facebookový profil stěžovatele nenávistný veřejně přístupný příspěvek. Stěžovatel se připojil k trestnímu řízení s návrhem na náhradu nemajetkové újmy, ale Okresní soud v Kladně mu nepřiznal postavení poškozeného vzhledem k tomu, že komentář nebyl mířen přímo proti němu (soud jej tedy považoval za obecný). Stěžovatel toto považoval za odepření možnosti na domáhání se svého práva u nezávislého a nestranného soudu dle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod. Ústavní soud s tímto souhlasil, stížnosti vyhověl a zrušil usnesení Okresního soudu v Kladně, kterým nebyl na základě ustanovení § 206 odst. 3 trestního řádu stěžovatel připuštěn k trestnímu řízení, protože mu právo „zřejmě nepřísluší“.

---

¹⁴⁰ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 32/16 ze dne 8. 8. 2017.

¹⁴¹ Tamtéž.

K případu Radoslava Bangy Ústavní soud navíc zdůraznil, že je nutné vždy zkoumat, jak se jednotlivé útoky projeví v individuální sféře daného jedince.¹⁴²

Vzhledem k zásadě presumpce přiznání postavení poškozeného není možné v tomto případě (a v případech analogických) potenciálního poškozeného k řízení nepřipustit. Pokud by osoba nebyla osobou potenciálně úspěšnou v adhezním řízení, může o tom soud rozhodnout až následně a negativním rozhodnutím jí postavení odebrat, pokud se nejedná o „zřejmou“ nepřislušnost. Ta by připadala v úvahu například v případě, kdy by se jednalo o spoluobviněného, nikoliv tedy v situaci, kdy soud hodnotí pravděpodobnou úspěšnost náhrady v adhezním řízení, když je připuštění poškozeného významné nejen vzhledem k majetkovému uspokojení nároku poškozeného, ale jde i o jiná práva nemajetkové povahy, která poškozenému přísluší.¹⁴³

---

¹⁴² Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 3439/17 ze dne 2. 4. 2019.

¹⁴³ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 3439/17 ze dne 2. 4. 2019.

3 Adhezní řízení

Ve třetí kapitole předkládané práce se budu zabývat adhezním řízením jakožto součástí trestního řízení, v níž je rozhodováno o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení v souladu s § 43 odst. 3 trestního řádu.

3.1 Adhezní řízení obecně

Český právní řád nabízí dvě možnosti, jak lze soudně vymáhat nárok poškozeného na náhradu škody či nemajetkové újmy v penězích nebo nárok poškozeného na vydání bezdůvodného obohacení. První možností je podání žaloby o náhradu škody poškozeným v civilním řízení, druhou možnost nabízí připojení se k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Tento typ řízení je nazýván adhezní řízení.

Adhezní řízení je řízením, které je součástí trestního řízení. Netvoří žádnou samostatnou, časově, formálně či jinak oddělenou část trestního řízení, ale splývá s ním, a to zejména ve stadiu dokazování.¹⁴⁴ Subjektem trestního řízení je pak pouze ten poškozený, který včas a řádně uplatnil svůj nárok. Podstata adhezního řízení tedy spočívá v tom, že je to řízení přidružené, připojené k řízení trestnímu, a že se zde propojují prvky práva veřejného a soukromého.

Jak uvádí Růžička, adhezní řízení má určité charakteristické rysy. Za prvé, adhezní řízení není vedeno z úřední povinnosti (na rozdíl od řízení trestního) – neuplatní se v něm zásada ofiiciality (ustanovení § 2 odst. 4 trestního řádu), a to vzhledem k tomu, že jeho zahájení je vázáno na návrh poškozeného, který má dle zákona nárok na náhradu škody, jež mu byla způsobena trestným činem, a který tento nárok uplatnil řádně a včas. Za druhé, aby mohl poškozený podat návrh na náhradu škody, je třeba splnění určitých podmínek a náležitostí při podání návrhu. Tyto podmínky stanoví trestní řád. Za třetí, soud není oprávněn zamítnout návrh poškozeného a je tímto návrhem vázán. A nakonec za čtvrté – o návrhu rozhoduje soud dle soukromoprávních hmotněprávních norem, uplatňuje však procesní pravidla trestního řádu (postupuje tedy dle trestního řádu, ve formě trestního řízení).¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ MUSIL, Jan, Pavel ŠÁMAL a Vladimír KRATOCHVÍL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-678-6, s. 779.

¹⁴⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEŽULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 459-460.

Soud rozhoduje o těchto nárocích dle hmotného práva jiné povahy než trestní (jak uvádí Šámal, jde nejčastěji o občanský zákoník, ale může se jednat i například o zákoník práce). Pokud ale mluvíme o formě řízení, jde o formu trestního řízení, řídí se tedy trestním řádem. Užití jiných procesních předpisů není zásadně přípustné a to včetně analogie (zde Šámal zmiňuje např. nemožnost užití námitky započtení ve smyslu ustanovení § 98 občanského soudního řádu či uplatnění protipohledávky – vzájemného návrhu obviněným ve smyslu ve smyslu § 97 občanského soudního řádu).¹⁴⁶

3.2 Význam adhezního řízení

Význam adhezního řízení lze spatřovat především v možnosti poškozeného dosáhnout rychlejšího rozhodnutí o uplatněném nároku na náhradu škody souběžně s rozhodnutím o vině a trestu. Dalším, bezpochyby neméně důležitým faktorem je absence zvýšených výdajů poškozeného, které jsou neodmyslitelně spojené s vedením civilního sporu. V této souvislosti jde o ekonomickou výhodu pro poškozeného. Významná je též skutečnost, že na rozdíl od civilního sporu v rámci trestního řízení není poškozený zatížen důkazním břemenem.¹⁴⁷ Pozitivní je zajisté i skutečnost, že při rozhodování soudu o nároku poškozeného již v rámci trestního řízení nemusí poškozená osoba absolvovat další řízení, které by mohlo zhoršovat psychický stav poškozeného, například tím, že si musí vybavovat psychické trauma, které trestný čin způsobil.

Co se týče názorů odborné veřejnosti, například Grus spatřuje význam adhezního řízení v tom, že „*souběžně s trestním stíháním dochází i k objasnění nároku poškozeného na náhradu škody*“¹⁴⁸. V důsledku toho má poškozený možnost se dříve domoci exekučního titulu či brzké náhrady škody. Kučera posuzuje adhezní řízení jako „*součást trestního řízení (§ 12 odst. 10 Tř), jehož smyslem je umožnit poškozenému, kterému obviněný v souvislosti se skutkem, pro nějž je stíhán, způsobil škodu, aby se přiznání práva na náhradu škody domohl přímo v rámci probíhajícího trestního řízení*“¹⁴⁹. Za klíčové považuje, aby poškozená osoba co nejdříve dosáhla

---

¹⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 519.

¹⁴⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 455.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 456.

¹⁴⁹ Tamtéž.

na vykonatelný exekuční titul, a dále zmiňuje i skutečnost, že adhezní řízení, oproti civilnímu procesu, usnadňuje pro poškozeného dokazování.¹⁵⁰

Vzhledem k připravované rekodifikaci trestního řádu lze předpokládat, že ani stávající podoba adhezního řízení není finální a že její vývoj bude nadále pokračovat. V následujících kapitolách se nejprve budu zabývat subjekty a předmětem adhezního řízení, dále náležitostmi návrhu poškozeného, rozhodováním a opravnými prostředky.

3.3 Subjekty adhezního řízení

Jak jsem v této práci již uvedla, subjektem trestního řízení je obecně ten, kdo má vliv na jeho průběh a jemuž zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo mu ukládá určité procesní povinnosti.¹⁵¹ Jak se vyjádřil Hendrych „*subjektem adhezního řízení, o jehož nároku na náhradu škody se rozhoduje, není každý poškozený, ale jen ten, který včas a řádně uplatnil nárok na náhradu škody proti obviněnému*“.¹⁵²

Výše uvedené charakteristiky jsem uvedla záměrně, abych zvýraznila rozdíl mezi tím, když je v obecné rovině brán jako subjekt každý, kdo má na takové řízení vliv, a mezi dikcí ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu, podle kterého se subjektem adhezního řízení stává pouze ten, kdo včas a řádně uplatnil nárok na náhradu škody proti obviněnému. Trestní řád stanovuje podmínky, jejichž řádné splnění opravňuje poškozeného k tomu, aby se stal subjektem adhezního řízení.

Subjektem adhezního řízení mohou být osoby soukromého práva, včetně orgánů veřejnoprávních. Adhezní řízení, přestože má charakter sporného civilního procesu, je součástí řízení trestního. Rozdíl oproti uplatnění těchto nároků v rámci civilního procesu můžeme spatřovat primárně v závislosti existence adhezního řízení na samotném trestním řízení. Na postup v rámci tohoto řízení má nejvíce zásadní vliv osoba uplatňující soukromoprávní nároky a dále ten, kdo má tyto nároky uspokojit. Pasivní legitimací mohou disponovat dospělé fyzické osoby včetně mladistvých a právnické osoby, neboť zákon o trestní odpovědnosti právnických osob ani zákon o soudnictví ve věcech mládeže uplatnění nároku v rámci adhezního řízení nevylučuje.¹⁵³

---

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2018. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3, s. 189 a násl.

¹⁵² HENDRYCH, Dušan. *Právnický slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1, s. 4.

¹⁵³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní. Podle stavu k 1. 4. 2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb.* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1, s. 197.

3.4 Náležitosti návrhu

Poškozený má právo navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, která mu byla způsobena trestným činem, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které na úkor poškozeného obviněný získal. Podmínkou je, aby poškozený podal tento návrh včas, tedy nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování, a v případě, že je sjednávána dohoda o vině a trestu, pak nejpozději při prvním jednání o takové dohodě. Obsahově musí být z návrhu patrné, z jakého důvodu a v jaké výši nárok na náhradu škody nebo bezdůvodného obohacení uplatňuje, s tím, že tyto skutečnosti je povinen doložit. O těchto právech a povinnostech by měl být poškozený ze strany příslušných orgánů poučen. Při nedostatku podkladů pro rozhodnutí o nároku poškozeného soud poškozenému sdělí, jakým způsobem je možné tyto podklady doplnit. K tomuto mu stanoví přiměřenou lhůtu. Toto právo poškozenému nenáleží v případě, kdy jsou pro to dány důležité legislativní důvody (jedná se hlavně o vydání rozsudku nebo vydání trestního příkazu bez zbytečných průtahů).¹⁵⁴

Poškozený má právo vzít uplatněný nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení zpět, a to kdykoliv před rozhodnutím soudu o tomto nároku. Příslušné orgány pak postupují, jako by takovýto nárok poškozený vůbec neuplatnil.¹⁵⁵ Souběh nároků na vydání bezdůvodného obohacení a na náhradu způsobené škody nebo nemajetkové újmy vyloučen není a lze o nich rozhodnout i paralelně. Nicméně, vzhledem ke skutečnosti, že každý tento nárok má vlastní zákonné opodstatnění, výroky o nich jsou výroky oddělitelné ve smyslu ustanovení § 254 odst. 1 trestního řádu.¹⁵⁶

Adhezní řízení je charakteristické tím, že poškozený musí svůj návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení uplatnit (nefunguje zde zásada oficiality a soud tak nemůže bez návrhu poškozeného rozhodnout). Aby soud mohl o nároku poškozeného rozhodnout, musí takto uplatněný návrh splňovat procesně-právní podmínky.

3.4.1 Včasné uplatnění

Z ustanovení § 228 odst. 1 trestního řádu vyplývá, že podmínkou pro vydání rozhodnutí o nároku poškozeného je jeho včasnost. Adhezní řízení může být tedy zahájeno pouze v určitém časovém

---

¹⁵⁴ § 43 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁵⁵ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 365.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 362.

rozmezí. Dle ustanovení § 59 odst. 4 trestního řádu má poškozený právo podat návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy a na vydání bezdůvodného obohacení již v trestním oznámení, tedy před zahájením samotného trestního stíhání. Takový návrh má právní účinky za předpokladu, že dojde k zahájení úkonů trestního stíhání.¹⁵⁷

Dle dikce ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu je návrh třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Předseda senátu se po přednesení obžaloby dotáže poškozeného, zda a v jakém rozsahu se připojuje se svým nárokem k adheznímu řízení. Nedostaví-li se poškozený k hlavnímu líčení a obsahuje-li spis jeho návrh, předseda senátu přečte tento návrh ze spisu.¹⁵⁸ V případě, že se hlavní líčení nekoná, lze tyto nároky uplatnit před vydáním trestního příkazu za podmínek, že byl tento nárok řádně uplatněn, tedy dle podmínek obsažených v ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu.¹⁵⁹ Je-li sjednávána dohoda o vině a trestu, je třeba návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě. Poškozený je o takovémto jednání státním zástupcem vyrozuměn (za podmínky, že se výslovně nevzdal svých procesních práv) a o svých právech je poučen.¹⁶⁰

Podstatná je skutečnost, že lhůta pro uplatnění nároku poškozeného je lhůtou procesní, kterou trestní řád neumožňuje navrátit, a to ani za situace, kdy soud prvního stupně nesplní svou povinnost vyplývající z ustanovení § 198 odst. 2 trestního řádu a nevyrozumí poškozeného o konání hlavního líčení řádně a včas.¹⁶¹

Pokud soud prvního stupně musí konat hlavní líčení od počátku znovu z důvodu rozhodnutí o odvolání (dle ustanovení § 259 odst. 1 trestního řádu), rozhodnutí o dovolání (dle ustanovení § 265l odst. 1, 3 trestního řádu), rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona (dle ustanovení § 270 odst. 1, 3 trestního řádu), zrušení původního rozhodnutí vyhlášeného v řízení proti uprchlému (dle ustanovení § 306a odst. 2 trestního řádu), při změně složení senátu nebo z důvodu uplynutí delší doby od odročení hlavního líčení (ve smyslu ustanovení § 219 odst. 3 trestního řádu), je poškozený oprávněn opětovně uplatnit svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, a to ve lhůtě v tomto ustanovení stanovené.¹⁶²

---

¹⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Přípravné řízení trestní*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-741-3, s. 192.

¹⁵⁸ § 206 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁵⁹ § 314f odst. 1 písm. e) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁶⁰ § 175a odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁶¹ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 365.

¹⁶² DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 365.

V případě, kdy poškozený řádně a včas nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení uplatnil, a dále v adhezním řízení řádně pokračoval, neběží promlčecí lhůta ve vztahu k tomuto uplatněnému nároku. Tím však není pouhé trestní oznámení, pokud neobsahuje požadavek na uložení povinnosti k náhradě škody v určité výši vůči konkrétní osobě.¹⁶³ Významný pro toto promlčení je pak běh subjektivní promlčecí lhůty podle předpisů občanského práva.¹⁶⁴

Pokud tedy poškozený nárok včas neuplatní, není v pravomoci soudu, aby v odsuzujícím rozsudku uložil odsouzenému povinnost k náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.

3.4.2 Řádné uplatnění

Poškozený je povinen uvést důvod a vyčíslit přesnou částkou výše škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení. V případě, že poškozený nemá informace o celkové výši škody, je možné vyčíslit alespoň minimální výši této škody nebo újmy v penězích, popř. minimální rozsah bezdůvodného obohacení. Zároveň musí být částka uvedena v dostatečně konkrétní podobě a nikoliv odkazem na budoucí vyčíslení znaleckým posudkem, lékařskou zprávou atd.¹⁶⁵ Naproti tomu lze uvést údaje, ze kterých přesná výše jednoznačně vyplývá, tj. například ztížení společenského uplatnění či bolestného uvedeným bodovým hodnocením.¹⁶⁶

Poškozený musí žádat náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích. Po novele provedené zákonem č. 181/2011 Sb. již nadále není možné žádat náhradu naturální restitucí, tj. uvedením do předešlého stavu. U bezdůvodného obohacení poškozený žádá „vydání toho, co obžalovaný na jeho úkor získal“¹⁶⁷. Jako důvod postačí dle praxe soudů pouze např. poukázání poškozeného na to, že mu byla způsobena škoda nebo nemajetková újma, nebo na jeho úkor bylo získáno bezdůvodné obohacení skutkem uvedeným v žalobním návrhu a že z toho důvodu tento nárok uplatňuje.¹⁶⁸

---

¹⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2478/2004 ze dne 24. 5. 2006.

¹⁶⁴ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 365.

¹⁶⁵ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 362.

¹⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 520-521.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Tamtéž.

Dle dikce ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu je poškozený povinen důvod a výši škody řádně doložit. To je možné kdykoliv během dokazování, není tedy nutné, aby toto poškozený dokládal již v okamžiku zahájení dokazování během hlavního líčení. O této důkazní povinnosti musí být poškozený poučen (na základě ustanovení § 46 trestního řádu). V případě, kdy skutečnosti doložené poškozeným nejsou pro rozhodnutí o nároku poškozeného dostatečné, má soud povinnost sdělit poškozenému jak a jaké podklady, které by prokazovaly důvodnost a výši jeho nároku, má doplnit. K tomuto mu poskytne soud dostatečnou lhůtu. Tuto lhůtu lze prodloužit, a to i opakovaně. Lhůtu ale není možné prodloužit v případě, kdy je nutné vyhlásit rozsudek (nebo vydat trestní příkaz) bez zbytečných průtahů, a v případech, kdy je poškozený, přestože na to byl víckrát upozorněn, v nedůvodném prodlení s doplněním nedostatečných podkladů. Taktéž takto soud postupuje v případech, kdy je zřejmé, že by bylo nutné provést dokazování, které by zřejmě podstatně protáhlo trestní řízení a v otázce o rozhodnutí o vině a trestu bylo dokazování dostatečné a k vynesení rozsudku ve věci samé stačilo.¹⁶⁹ Samotné doložení je možné například příslušnými doklady (např. kupní smlouva), znaleckým posudkem (např. o důvodu a výši nemajetkové újmy) atp.¹⁷⁰

Soud je v adhezním řízení vázán návrhem poškozeného a nemůže poškozenému přiznat více, než bylo požadováno (dle zásady *ne ultra petita partium*). Není tedy možné poškozenému přiznat vyšší částku, než jakou on požadoval, a to ani ve vztahu k příslušenství.¹⁷¹ Mezi další z podmínek úspěšného uplatnění nároku na náhradu škody můžeme řadit uplatnění nároku vůči určité osobě, tedy proti konkrétnímu obviněnému či obviněným. Významné je dodržování této zásady především tehdy, koná-li se společné řízení proti více obviněným.¹⁷² Dle rozsudku Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 To 116/1993 nelze povinnost k náhradě uložit tomu obviněnému, proti kterému poškozený neuplatnil nárok, a to ani tehdy, pokud se jako spoluobviněný na vzniku škody podílel.

Poškozený je oprávněn svůj návrh upřesnit do té doby, než se soud odebere k závěrečné poradě v hlavním líčení, případně ve veřejném zasedání o dovolání (viz ustanovení § 217, § 218 a § 238). Z toho můžeme vydedukovat, že poškozený může výši požadované náhrady škody, nemajetkové újmy nebo rozsah požadovaného bezdůvodného obohacení v průběhu řízení měnit

---

¹⁶⁹ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 363.

¹⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 520-521.

¹⁷¹ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 361.

¹⁷² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 520.

(pokud tedy tento nárok byl včas a řádně uplatněn). Podmínkou pro rozšíření tohoto nároku je pak to, že obviněný, případně jeho obhájce, má možnost se k tomuto rozšíření konkrétně vyjádřit a uplatnit proti němu námitky. Při zvyšování nároku během odvolacího řízení je pak další podmínkou skutečnost, že bylo podáno odvolání v neprospěch obžalovaného ohledně výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení, a to podané buď státním zástupcem dle ustanovení § 246 odst. 1 písm. a) a odst. 2 trestního řádu, nebo poškozeným podle ustanovení § 246 odst. 1 písm. d) trestního řádu.¹⁷³

Dle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu může nárok na náhradu škody úspěšně uplatnit jen poškozený nebo jeho právní nástupce, který však musí prokázat, že na něj přešel nárok, který může být v trestním řízení uplatněn.¹⁷⁴ V případech, kdy se poškozený nedostaví k hlavnímu líčení, a to ani prostřednictvím svého zmocněnce, a soud nepřechte ze spisu návrh této osoby a tím nedodrží postup stanovený v ustanovení § 206 odst. 2 trestního řádu, má tento nárok účinky řádně uplatněného nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. To je dáno tím, že pochybení soudu nemůže být nikdy na újmu práv poškozeného.¹⁷⁵

3.5 Nepřipuštění poškozeného

Soud může o návrhu na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení rozhodnout již před zahájením dokazování v hlavním líčení, to tak, že navrhovatele k hlavnímu líčení jako poškozeného usnesením nepřipustí (v souladu s ustanovením § 206 odst. 2, 3 trestního řádu). Soud tak učiní v případě, že práva poškozeného uplatňuje osoba, které toto právo zřejmě nepřísluší. Podstatné zde je tedy hlavně určení situace, kdy poškozenému postavení „zřejmě nepřísluší“. Jak vysvětluje Šámal ve svém komentáři, společnou podmínkou pro postup soudu dle ustanovení § 206 odst. 2, 3 trestního řádu je skutečnost, že uplatňované právo nepřísluší dané osobě zřejmě. Tato zřejmost se bude posuzovat individuálně, a to v závislosti na posouzení konkrétních okolností každé jednotlivé posuzované trestní věci, jako např. vymezení skutku, který je předmětem trestního stíhání, způsob jeho spáchaní, vymezení zavinění (včetně formy a míry), následků, právní důvod pro vznik postavení poškozeného, jaká práva poškozený uplatňuje atd.¹⁷⁶

---

¹⁷³ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 362.

¹⁷⁴ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. To 69/2004 ze dne 14. 10. 2004.

¹⁷⁵ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 365.

¹⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2591-2592.

Toto posouzení je prováděno soudem v jednotlivých případech, což je důvodem, proč je k tomuto tématu k dispozici velmi rozsáhlá judikatura.¹⁷⁷

Soud tedy nepřipustí k hlavnímu líčení osobu, která se za poškozeného považuje, pokud již bylo o nároku, který u soudu uplatňuje, pravomocně rozhodnuto v rámci občanského nebo jiného příslušného řízení.¹⁷⁸ Vzhledem k tomu, že toto ustanovení upravuje pouze situaci, kdy se jedná o pravomocné rozhodnutí, absentuje právní úprava situací, kdy např. občanské řízení již probíhá. Z tohoto důvodu je tato problematika upravena judikaturou. Soud osoby k hlavnímu líčení též nepřipustí, pokud jsou přítomny překážky uplatnění práv poškozeného dle ustanovení § 44 odst. 2 trestního řádu, tedy v případech, kdy lze uplatňovat práva pouze prostřednictvím společného zmocněnce pro mimořádně vysoký počet poškozených (který by ohrožoval rychlý průběh trestního stíhání).¹⁷⁹

Samotné právní důsledky nepřipustění se pak liší dle toho, na základě kterého ustanovení nebyla osoba jako poškozený k hlavnímu líčení připuštěna. Pokud nebyla osoba připuštěna na základě ustanovení § 206 odst. 3 trestního řádu, tedy protože jí právo zřejmě nepřísluší, už z logiky věci je evidentní, že při vydání usnesení dle tohoto ustanovení nebude osoba nositelem žádných procesních práv. Vedle toho u usnesení na základě ustanovení § 206 odst. 4 trestního řádu, kdy bude rozhodovat soud se zřetelem k ustanovení § 44 odst. 3 trestního řádu (tedy že o nároku již bylo rozhodnuto v občanském nebo obdobném řízení), tato osoba je nadále nositelem procesních práv uvedených v ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu (tedy těch, která se netýkají nároku na náhradu škody).¹⁸⁰

Uplatnění nároku na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení v civilním či jiném řízení nebrání uplatnění stejného nároku v řízení adhezním. Oproti řízení občanskoprávnímu nezná adhezní řízení překážku litispendence.¹⁸¹ Zde se zastavím u skutečnosti, že je možné konat zároveň obě řízení (občanskoprávní i adhezní), a to o stejném nároku na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Překážkou pro souběžné konání obou těchto řízení je pouze skutečnost, že již bylo vydáno jiné rozhodnutí. Zde spatřuji nepropojenost procesních norem, tedy trestního a občanského práva, kdy možnost dvojího procesu o jednom nároku poškozeného jde proti

---

¹⁷⁷ Pro příklad viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 23/2011 ze dne 19. prosince 2012 anebo nálezy Ústavního soudu sp. zn. III ÚS 3439/17 ze dne 2. dubna 2019.

¹⁷⁸ § 44 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁷⁹ § 206 odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2593-2594.

¹⁸¹ JELÍNEK, Jiří. K uplatnění nároku na náhradu škody v adhezním řízení. *Socialistická zákonnost*. 1985, č. 9, s. 522.

jednomu ze základních smyslů adhezního řízení, tedy aby se stejnou záležitostí nemuselo zabývat více soudů.

Nicméně pro adhezní řízení je podstatné skončení věci v řízení občanskoprávním. Za těchto podmínek nastává překážka věci rozhodnuté (*res iudicata*), a tedy v adhezním řízení již nadále nelze uplatňovat nárok, o němž již bylo rozhodnuto – rozhodnutí v tomto případě ani nemusí nabýt právní moci. Pokud tato situace nastane, poučí o tom soud poškozeného. Za předpokladu, že poškozený i nadále na svém nároku trvá, soud vysloví usnesením, že tato osoba nemůže v trestním řízení příslušný nárok uplatňovat (ustanovení § 206 odst. 3 a 4 trestního řádu).

3.6 Rozhodování o nároku poškozeného

V případě, že soud obžalovaného odsuzuje pro trestný čin, kterým způsobil poškozenému majetkovou škodu, nemajetkovou újmu nebo kterým se na úkor jiného bezdůvodně obohatil (a poškozený tento nárok uplatnil v rámci adhezního řízení), uloží mu v rozsudku povinnost nahradit majetkovou škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení (ustanovení § 228 odst. 1 trestního řádu). Podmínkou pro toto rozhodnutí je skutečnost, že je obžalovaný uznán vinným, tedy že byl vydán odsuzující rozsudek. Povahu odsuzujícího rozsudku má dle ustanovení § 314e odst. 8 trestního řádu i trestní příkaz, jímž lze rozhodnout o nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení (za předpokladu že byl řádně uplatněn).¹⁸²

Naopak pokud je obžalovaný zproštěn obžaloby, soud musí vždy odkázat poškozeného s jeho nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení na řízení před civilním soudem, případně jiným příslušným orgánem (ustanovení § 229 odst. 3 trestního řádu). V případě, že soud přizná, a to z jakéhokoliv důvodu, poškozenému nárok jen z části, odkáže ho na civilní nebo jiné příslušné řízení (ustanovení § 229 odst. 2 trestního řádu). Předpokladem pro rozhodnutí dle tohoto ustanovení je tedy přiznání jen části uplatněného nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení – rozsah nepřiznané části nároku pak není relevantní. Vzhledem ke skutečnosti, že v případech, kdy to výsledky dokazování v hlavním líčení umožní, má soud povinnost o řádně uplatněném nároku rozhodnout, má tuto povinnost i v případě, kdy nemůže rozhodnout o celém tomto nároku.¹⁸³

---

¹⁸² DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7, s. 359.

¹⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2891.

3.6.1 Postavení poškozeného při odklonech

Instituty označované jako odklony jsou zásadní kategorií v rámci zvláštních způsobů řízení trestního práva procesního. Pro tento pojem absentuje legální definice, stejně tak jako jednotná definice nauky. Ve své podstatě jde o řízení, která jsou alternativou klasického trestního řízení. Trestní řízení v rámci těchto odklonů nedospěje do svého běžného konce, tedy nedojde k vynesení odsuzujícího rozsudku, k vyslovení viny či k uložení běžné trestní sankce – věc je vyřízena jiným způsobem.¹⁸⁴ Významné je u všech těchto zvláštních způsobů řízení právě mimo jiné i uspokojení nároku poškozeného.

Jak jsem již uvedla, soud rozhoduje o nároku pouze v případě, kdy dojde k vydání odsuzujícího rozsudku nebo trestního příkazu. Při odklonech, kterými z trestněprávního hlediska rozumíme podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání, dohodu o vině a trestu a podmíněné upuštění od podání návrhu na potrestání v rámci zkráceného řízení, tedy soud o nároku nerozhoduje. V následujících částech rozeberu, jaké je postavení poškozeného u vybraných odklonů.

3.6.1.1 Narovnání

Na rozdíl od dalších odklonů není schválení narovnání možné bez účasti poškozeného. Při narovnání má odškodnění poškozeného a poskytnutí peněžních prostředků na pomoc obětem trestné činnosti větší význam než uložení trestu obviněnému. Z toho můžeme vydedukovat, že užití institutu narovnání není možné, pokud poškozený neexistuje.¹⁸⁵ Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 4 Tz 156/2003 judikoval, že nelze schválit narovnání v těch případech, kdy je obviněný stíhán pro trestný čin, v rámci kterého nedošlo ke způsobení škody či jiné újmy, která by odůvodnila, aby se řízení účastnil poškozený, se kterým by obviněný mohl jednat s cílem urovnat narušené vztahy.

Poškozeným se v tomto kontextu rozumí poškozený dle definice v ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu.¹⁸⁶ Komentář k trestnímu řádu uvádí další názor, podle kterého by se poškozeným měl rozumět jen ten, kdo uplatnil nárok podle ustanovení § 43 odst. 3 trestního

---

¹⁸⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2018. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3, s. 735.

¹⁸⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 570.

¹⁸⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 586.

řádu.¹⁸⁷ V takovém případě by však vznikl problém v situaci, kdy by poškozený nemohl být subjektem adhezního řízení z toho důvodu, že mu byla nahrazena škoda nebo nemajetková újma nebo mu bylo vydáno bezdůvodné obohacení.

Z hlediska postavení poškozeného jsou významné především tři podmínky schválení narovnání, a to konkrétně:

- souhlas poškozeného se schválením narovnání,
- nahrazení škody způsobené přečinem, učinění kroků k její úhradě, nebo jiné odčinění způsobené újmy a
- vydání bezdůvodného obohacení získaného přečinem nebo učinění kroků k jeho vydání.

Souhlas poškozeného a obviněného se schválením narovnání je jakýmsi projevem shodné vůle. Dobrovolně učiněný souhlas není možné nahradit ani splněním všech dalších podmínek pro využití institutu narovnání.¹⁸⁸ Šámal k problematice souhlasu doplňuje, že ačkoli zpětvzetí souhlasu poškozeného zákon nekonstatuje, lze dovodit, že takovému kroku nic nebrání.¹⁸⁹ Jelikož na uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení nejsou v tomto případě kladeny tak vysoké požadavky jako při standardním trestním řízení, je možné například to, aby se obviněný vypořádal z vlastní iniciativy s poškozeným mimo trestní řízení.¹⁹⁰

Od adhezního řízení se způsob odškodnění poškozeného liší – v rámci institutu narovnání je možné kromě peněžité náhrady použít i naturální restituci či kombinaci peněžité úhrady a naturální restituce. Jiné je i stanovení výsledné výše odškodnění poškozenému, které je determinováno vzájemnou dohodou mezi obviněným a poškozeným. Stanovení výše odškodnění v rámci schvalování narovnání se řídí relevantními hmotněprávními předpisy.¹⁹¹ Dle ustanovení § 310a trestního řádu se nepřiznávají práva poškozeného související se schvalováním narovnání tomu, na koho nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení pouze přešel – toto ustanovení vyplývá již ze samotné povahy narovnání.¹⁹²

---

¹⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 3515-3516.

¹⁸⁸ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 586.

¹⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 3516.

¹⁹⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 566.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 569-573.

¹⁹² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 3535.

3.6.1.2 Dohoda o vině a trestu

Dohoda o vině a trestu je institut upravený ustanovením § 175a a následujícími trestního řádu. Jde o mladší institut trestního práva s kořeny v anglosaském systému práva, zavedený do českého právního řádu zákonem č. 193/2012 Sb. s účinností k 1. 9. 2012. Jde o postup, kdy se obviněný vzdává svého práva na projednání věci před soudem a doznává se ke spáchání trestného činu. Naproti tomu obžaloba nabízí výměnou mírnější postup vůči obviněnému. Dohodu musí vždy schválit soud a následně ji vyhláší odsuzujícím rozsudkem.¹⁹³ Cílem této práce není detailní popis postupu sjednávání dohody o vině a trestu, budu se tedy věnovat pouze skutečností signifikantním pro osobu poškozeného, stejně jako v předcházející části, zabývající se narovnáním.

Dle ustanovení § 206b odst. 1 trestního řádu platí, že „*má-li předseda senátu vzhledem k okolnostem případu za to, že by bylo vhodné sjednání dohody o vině a trestu, poučí obžalovaného o možnosti takového postupu a o důsledcích s tím spojených*“. Následně předseda senátu zjistí stanovisko obžalovaného, státního zástupce a poškozeného (pokud je přítomen). Pokud státní zástupce a obžalovaný mají o takové dohodě zájem jednat, předseda senátu hlavní líčení přeruší na dobu nezbytně nutnou za účelem jednání mimo hlavní líčení (případně může být vzhledem k okolnostem hlavní líčení odročeno). Návrh na sjednání dohody o vině a trestu může být podán i státním zástupcem anebo obžalovaným, předseda senátu však není povinen vyhovět takovému návrhu.¹⁹⁴ Dohodu sjednává státní zástupce s obžalovaným (příp. s jeho obhájcem), jednání se účastní i poškozený (pokud je jednání přítomen). Státní zástupce přitom postupuje v souladu s ustanovením § 175a.¹⁹⁵ Pokud došlo ke sjednání dohody, je pokračováno v hlavním líčení, pokud ne, upozorní státní zástupce na tuto skutečnost soud a pokračuje se v hlavním líčení na podkladě původní obžaloby.¹⁹⁶

Na základě ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu má poškozený právo zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu a veřejného zasedání konaného o schválení dohody o vinně a trestu. Poškozený musí být poučen dle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu o tom, že má právo uplatnit svůj nárok na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení v rámci adhezního řízení a to nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu. Státní zástupce má povinnost dbát při sjednávání dohody o vině a trestu na zájmy

---

¹⁹³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2018. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3, 541 a násl.

¹⁹⁴ § 206b odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁹⁵ § 206b odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁹⁶ § 206b odst. 3 a 4 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

poškozeného, přičemž tato povinnost je reflektována zejména v jeho snaze zahrnout do dohody povinnost obviněného nahradit poškozenému škodu či nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení.¹⁹⁷

Právem poškozeného je vyjádřit se k rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení, rovněž se může vyjádřit i k problematice o vině a trestu obviněného, ale jeho vyjádřením není státní zástupce vázán.¹⁹⁸ Říha konstatuje, že z ustanovení § 175a odst. 5, upravujícího možnost sjednání dohody o vině a trestu bez přítomnosti poškozeného, vyplývá určitá tolerance opomenutí vyrozumění ze strany státního zástupce v případech, ve kterých byl už nárok uplatněn v adhezním řízení, nebo tolerance nedoručení vyrozumění poškozenému, i když jej již státní zástupce učinil.¹⁹⁹

V soudní praxi může nastat situace, kdy je sice v dohodě o vině a trestu přítomna povinnost obviněného nahradit poškozenému škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení, jde však o menší rozsah, než který v adhezním řízení poškozený uplatnil, s čímž poškozený nesouhlasí. Komentář k trestnímu řádu upřednostňuje postup, podle kterého se o části nároku obsažené v dohodě o vině a trestu rozhodne totožně jako v situaci, kdy poškozený s dohodou souhlasil a připojil svůj podpis, a o části nároku v dohodě neobsažené se rozhodne jako v případě, kdy dohoda část o náhradě škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení vůbec neobsahuje.²⁰⁰

V ustanovení § 314r odst. 2 trestního řádu nalezneme důvody, pro které soud dohodu o vině a trestu neschválí – pro osobu poškozeného je relevantní zejména důvod, spočívající v nesprávnosti či nepřiměřenosti dohody z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení.

3.6.1.3 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Dalším odklonem, kterému se budu v rámci této práce věnovat, je podmíněné zastavení trestního stíhání upravené v ustanovení § 307 a § 308 trestního řádu. Nezbytnou podmínkou rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je náhrada škody, pokud byla činem způsobena, případně uzavření dohody o její náhradě či učinění potřebných opatření k její náhradě,

---

¹⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 2276-2277.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 2285.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0, s. 3680.

a dále vydání bezdůvodného obohacení, případně analogicky uzavření dohody o jeho vydání či učinění vhodných opatření k jeho vydání. Růžička a kol. konstatují, že o mírnějších požadavcích na uplatnění nároku poškozeného a dalších aspektech tohoto institutu platí to, co platí o institutu narovnání.²⁰¹

Z ustanovení § 307 odst. 1 písm. b) vyplývá, že podmíněné zastavení trestného stíhání lze aplikovat i v řízeních vedených pro ty trestné činy, kterými nebyla způsobena majetková škoda. Púry doplňuje, že od narovnání se tento druh odklonu odlišuje tím, že zde existuje možnost obviněného uzavřít s poškozeným dohodu o náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení.²⁰² Dalším rozdílem je, že chybí podmínka vydání souhlasu poškozeného k podmíněnému zastavení trestního stíhání – i tak má však nesouhlas poškozeného vůči orgánům činným v trestním řízení jistý efekt, například může být důvodem pro zjišťování, zda jsou skutečně naplněny předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání.²⁰³

3.7 Opravné prostředky

Proti rozhodnutí o nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení jsou přípustné řádné i mimořádné opravné prostředky. Rozsudek, kterým soud přiznal soukromoprávní nárok (ustanovení § 228 odst. 1 trestního řádu), nebo poškozeného zcela nebo zčásti odkázal na jiné příslušné řízení (ustanovení § 229 odst. 1, 2 a 3 trestního řádu), může být napaden odvoláním, dovoláním, stížností pro porušení zákona anebo návrhem na obnovu řízení. Poškozený má právo jen na odvolání proti takovému odsuzujícímu rozsudku, kterým ho soud odkázal na jiné příslušné řízení, případně proto, že takový výrok učiněn nebyl, tedy při opomenutí soudem (ustanovení § 246 odst. 1, 2 trestního řádu). Dle usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 277/2010 ze dne 24. března 2010 „*není vyloučeno, aby poškozený a současně příbuzný v pokolení přímém napadl rozsudek odvoláním směřujícím proti výroku o vině ve prospěch obviněného*“. Na základě ustanovení § 247 odst. 1 trestního řádu může v neprospěch obviněného napadnout rozsudek odvoláním rovněž ten poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody.

---

²⁰¹ RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9, s. 564-569.

²⁰² Tamtéž, s. 570.

²⁰³ Tamtéž, s. 580-581.

V této souvislosti doplňme, že Ústavní soud se ve svém nálezu sp. zn. Pl.ÚS 32/16 ze dne 8. srpna 2017 vyjádřil, že „zmeškal-li poškozený či jeho zmocněnec lhůtu k podání opravného prostředku, jímž poškozený uplatňuje právo, které nelze uplatnit jinak, než v trestním řízení, má právo na navrácení lhůty analogicky dle § 61 odst. 1 trestního řádu za stejných podmínek jako obviněný a jeho obhájce“. Dle zmíněného ustanovení § 61 odst. 1 trestního řádu se obviněnému nebo jeho obhájci (a dle judikatury analogicky i poškozenému či jeho zmocněnci) povolí navrácení lhůty, o které je možné požádat do tří dnů od pominutí překážky. Pokud opravný prostředek dosud nebyl podán, je nutné jej spojit s žádostí. V případě, že jde o odvolání proti rozsudku, je možné toto odvolání odůvodnit ve lhůtě osmi dnů od doručení usnesení o povolení navrácení lhůty.

Zmiňme se i o opravných prostředcích poškozeného v přípravném řízení, které jsou jedněmi z často diskutovaných práv poškozeného vycházejících z trestního řádu. Právo, na základě kterého může poškozený nechat závazně přezkoumat rozhodnutí, které se nějakým způsobem dotýká jeho zájmů, je přímou reakcí na aplikaci ustanovení § 12 odst. 6 trestního řádu, kterým se poškozenému přiznává postavení strany v trestním řízení. V přípravném řízení může poškozený podávat opravné prostředky proti konkrétním rozhodnutím, která ovlivňují přípravné řízení, nebo jež přípravné řízení ukončují. Konkrétně jde například o následující opravné prostředky poškozeného v přípravném řízení:

- stížnost proti usnesení o odložení věci s odkladným účinkem (podle § 159a odst. 7 trestního řádu),
- stížnost proti usnesení o postoupení věci jinému orgánu (dle § 171 odst. 2 trestního řádu) a proti usnesení o zastavení trestného stíhání (dle § 172 odst. 3 trestního řádu),
- stížnost proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání (dle § 307 odst. 7 trestního řádu),
- žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu směřovaná na dozorující státní zastupitelství (dle § 157a trestního řádu).

4 Úvahy de lege ferenda

Jak jsem již nastínila v textu předkládané diplomové práce, považovala bych za nejvhodnější přijetí nového trestního řádu (tedy rekodifikaci v oblasti trestního práva procesního), který by efektivněji navazoval na instituty aktuálně platného trestního zákoníku. Nicméně vzhledem k nejistotě tohoto přijetí zmíním několik úvah de lege ferenda, které by dle mého názoru bylo vhodné ukotvit v rámci trestního práva procesního, nebo nad kterými je vhodné se přinejmenším zamyslet.

První věcí, o které se v této souvislosti zmíním, je institut soukromoprávní žaloby. Jak jsem zmínila u práva na účinné vyšetřování, poškozený nemá kromě podání podnětu žádné právo na zahájení trestního stíhání. Častým argumentem pro zavedení soukromoprávní žaloby, která je implementována do trestního práva například v Německu a Rakousku, do trestního práva procesního je nejen zlepšení postavení poškozeného, ale i usnadnění práce policii a státnímu zastupitelství. Diferenciace ve způsobu stíhání trestných činů determinovaná mírou ohrožení veřejného zájmu by mohla být efektivní reakcí na zahlcení orgánů činných v trestním řízení „banálními“ delikty, vedoucí k širšímu zapojení poškozeného do trestního řízení. Tato soukromá žaloba by se mohla týkat užšího spektra trestných činů, například hospodářských trestných činů a trestných činů proti průmyslovým právům a autorskému právu. Dále je frekventovaně diskutován institut subsidiární žaloby, který je jedním z možných způsobů kontroly oportunité státního zástupce – myslím však, že stejného efektu by bylo možné dosáhnout úpravou již existujících institutů. Přikláním se tedy především k zavedení soukromé žaloby u méně závažných trestných činů.

Dalším mým návrhem de lege ferenda je, aby se právní řád vypořádal se skutečností, že poškozeným trestní řád nepřiznává právo podat odpor proti trestnímu příkazu. Domnívám se, že v souvislosti s počtem trestních řízení vedenými před okresními soudy, které končí vydáním trestního příkazu, je tento nedostatek významným. Poškozený se v současné době nemůže bránit ani v případě, kdy je rozhodnutí o náhradě škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení vadné, nebo když samosoudce opomene zahrnout výrok o této náhradě či vydání bezdůvodného obohacení nebo takový výrok neučiní.

4.1 Nový trestní řád

Jak jsem již konstatovala, nejvhodnější variantu řešení aktuálních nedostatků trestního řádu vidím v rekodifikaci, a to obzvláště proto, že se po přijetí nového trestního zákoníku ocitáme v situaci, kdy je rekodifikována pouze jedna polovina trestního práva, což jistě není vyhovující. Trestní řád platný od roku 1961 hodnotí odborná veřejnost jako zastaralý (už jen kvůli tomu, že nevznikl v právním státě), přičemž ani nespočetné novelizace nejsou hodnoceny jako vyhovující. V anketě, která byla součástí článku Lidových novin, si pouze 19 % právníček a právníků myslelo, že nový trestní řád není potřebný.²⁰⁴

Kriticky se k polovičaté rekodifikaci vyjadřuje i profesor Jelínek v jednom ze svých rozhovorů pro Českou justici. V rámci tohoto rozhovoru vysvětluje, že provázanost trestního práva procesního a hmotného plyne z toho, že „*jinde než ve formě trestního procesu se hmotné právo nemůže uplatnit*“.²⁰⁵ Jelínek dokonce označuje přijetí trestního zákoníku bez odpovídající rekodifikace trestního řádu za „*vážnou chybu české legislativy a trestní politiky*“ a také jako „*promarněnou příležitost*“. Jako další související problém zmiňuje fakt, že při přijetí nového trestního řádu bude nutné rekodifikovat i stávající trestní zákoník z roku 2009, a to například kvůli možnosti zrychlení trestního řízení a kategorizací deliktů.²⁰⁶

Na zmíněné rekodifikaci se aktuálně pracuje, v roce 2014 Ministerstvo spravedlnosti vytvořilo pracovní komisi pro nový trestní řád, ve které se odborníci z oblasti procesního práva měli věnovat vytvoření nového trestněprocesního kodexu. Tato komise, nejdříve vedena profesorem Pavlem Šámalem a následně profesorkou Císařovou, zatím ale nepřinesla významnější výsledek.^{207, 208} Jediným jejím výstupem tak bylo zveřejnění klíčových částí trestního řádu na začátku roku 2018.²⁰⁹ Tento návrh začal být krátce po svém zveřejnění velmi ostře kritizován, a to konkrétně například Českou advokátní komorou, která označila tento návrh za návrat do 50. let

---

²⁰⁴ Trestní řád odpovídá ministerskému chaosu. *Lidové noviny*, 19. 10. 2015, s. 14. ISSN 1213-1385, s. 14.

²⁰⁵ JELÍNEK, Jiří. Při rekodifikaci trestního řádu je potřeba sáhnout i do trestního zákoníku [online]. Česká justice, 19. 12. 2015. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2015/12/jiri-jelinek-pri-rekodifikaci-trestniho-radu-je-potreba-sahnout-i-do-trestniho-zakoniku/>

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Rekodifikace trestního práva procesního [online]. Justice.cz, 17. 9. 2015. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

²⁰⁸ Komisi pro nový trestní řád povede legenda trestního práva, profesorka Císařová [online]. Statnisprava.cz, 21. 5. 2015. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: https://www.statnisprava.cz/rstsp/clanky.nsf/i/komisi_pro_novy_trestni_rad_povede_legenda_trestniho_prava_profesorka_cisarova_15052107_26056306

²⁰⁹ Ministerstvo spravedlnosti spustilo komentáře k trestnímu řádu na webu [online]. Česká justice, 19. 1. 2018. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/01/ministerstvo-spravedlnosti-spustilo-komentare-k-trestnimu-radu-webu/>

minulého století.²¹⁰ Kromě toho pracuje Nejvyšší správní soud na oponentní části opravných prostředků.²¹¹

V současnosti je předsedou Malé komise Říha a Velká komise byla doplněna novými tvářemi z právní praxe.²¹² Předchozí ministr Kněžíček uvedl, že by měl být finální text k odborné diskuzi připraven koncem roku 2019.²¹³ Jelikož ministryně Benešová, která ve funkci nahradila Kněžíčka, se tomuto tématu nijak intenzivně nevěnuje, zůstává nový trestní řád bohužel v nedohlednu.

---

²¹⁰ ŠRÁMEK, Dušan. Česká advokátní komora. Pokus o nový trestní řád je návratem do padesátých let [online]. Česká advokátní komora, 7. 1. 2018. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=18262>

²¹¹ PASEKOVÁ, Eva. Profesorka Císařová již nevede komisi pro trestní řád, nahradil ji soudce Říha [online]. Česká justice, 15. 1. 2019. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/01/profesorka-cisarova-jiz-nevede-komisi-pro-trestni-rad-nahradil-ji-soudce-riha/>

²¹² PASEKOVÁ, Eva. Profesorka Císařová již nevede komisi pro trestní řád, nahradil ji soudce Říha [online]. Česká justice, 15. 1. 2019. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/01/profesorka-cisarova-jiz-nevede-komisi-pro-trestni-rad-nahradil-ji-soudce-riha/>

²¹³ Kněžínek chce mít do konce roku hotový text nového trestního řádu [online]. Česká justice, 10. 2. 2019. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/02/knezinek-chce-mit-do-konce-roku-hotovy-text-noveho-trestniho-radu/>

5 Závěr

Předkládaná diplomová práce se zabývala stále aktuální a diskutovanou problematikou poškozeného a jeho ochrany v trestním řízení. V trestním řízení se chráněný zájem (osoba a práva poškozeného) dostává do konfliktu se základním účelem co nejefektivnějšího a nejrychlejšího projednání věci a potrestání pachatele. V praxi bývá často poškozený vnímán pouze jako podstatný zdroj relevantních skutečností a bohužel i jako časová přítěž pro průběh trestního řízení v případě, že se připojí k trestnímu řízení – v tomto kontextu není neobvyklé, že bývá často se svým nárokem odkazován na soukromoprávní řízení. I přesto lze konstatovat, že ochrana poškozeného v rámci trestního řízení nabývá i přes četné nedostatky na propracovanosti a komplexnosti. Ačkoli poškozený nemá stále možnost podávat soukromou žalobu, má v trestním řízení silnější postavení než kdy dříve.

Jelikož vybrané téma je velmi široké a jeho komplexní analýza se neslučuje s očekávaným rozsahem diplomové práce, vybrala jsem konkrétní tematické okruhy, kterým jsem se následně v textu práce podrobněji věnovala. Cílem práce bylo analyzovat postavení poškozeného v trestním řízení a podrobněji rozebrat jeho vybraná práva, která v tomto řízení slouží k jeho ochraně. Dílčím cílem práce pak bylo shrnout nejpodstatnější aspekty adhezního řízení a upozornit na nedostatky ochrany poškozeného v trestním řízení *de lege lata*. Myslím, že mohu konstatovat, že těchto cílů bylo dosaženo.

Text práce byl pro splnění stanovených cílů rozdělen do tří hlavních částí – v první z nich jsem se zabývala osobou poškozeného jako stranou a subjektem trestního řízení, přičemž jsem se věnovala i definici tohoto pojmu a jeho pozitivnímu i negativnímu vymezení. Jelikož cílem práce nebylo předložit vyčerpávající výčet všech procesních práv poškozeného, vycházejících z trestního řádu, zabývala jsem se jen těmi, které považuji za nejpodstatnější (případně v rámci odborné veřejnosti nejdiskutovanější). V druhé části jsem se zaměřila na adhezní řízení, konkrétně na práva poškozeného v tomto řízení. Nakonec ve třetí části jsem představila své návrhy *de lege ferenda* a představila jsem vývoj v oblasti rekonstrukce trestního práva procesního, který bohužel aktuálně stagnuje.

Z návrhů *de lege ferenda* jsem zmínila zejména implementaci možnosti soukromoprávní žaloby do trestního řízení u méně závažných trestných činů, která by znamenala nejen efektivnější možnost poškozeného hájit svá práva, ale i menší zátěž pro orgány činné v trestním řízení. Naopak často navrhovanému institutu subsidiární žaloby bych se spíše vyhnula vzhledem k tomu, že stejného účinku lze dosáhnout úpravou již existujících institutů. Myslím, že vhodné by dále bylo

zavést možnost podání odporu poškozeným proti trestnímu příkazu. Za nejefektivnější řešení nedostatků v trestním řádu ve vztahu k postavení poškozeného a k ochraně jeho práv v trestním řízení však považuji rekonfiguraci trestního práva procesního, tedy přijetí nového trestního řádu. Ačkoli práce na jeho návrhu započaly již před dávnou dobou, v současné době je jeho přijetí stále v nedohlednu.

V závěru své práce bych vyzdvihla pozitivní vliv skutečnosti, že se práva poškozeného v trestním řízení stále častěji stávají předmětem odborných debat, díky čemuž dochází k novelizacím trestního řádu, směřujícím ve prospěch ochrany poškozeného. Tento vývoj je v souladu s principy restorativní justice, která je stále více reflektována v rekonfiguracích v oblasti trestního práva. Pokud bude tento trend pokračovat, mohl by poškozený získat mnohem rovnocennější postavení vůči obviněnému, než jakým disponuje v současné době.

Seznam použitých zdrojů

Knihy

DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.

FENYK, Jaroslav, GRĚVNA, Tomáš a CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8.

HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník. 3., podstatně rozš. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní. Podle stavu k 1. 4. 2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb.* 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní. 4. vyd.* Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2018.* Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3.

JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení.* Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5.

MUSIL, Jan, ŠÁMAL, Pavel a KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 2. přeprac. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-678-6.

RŮŽIČKA, Miroslav, PŮRY, František a ZEZULOVÁ, Jana. *Poškozený a adhezní řízení v České republice.* Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-559-9.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Přípravné řízení trestní. 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-741-3.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan a KUČHTA, Josef. *Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.

Články v časopisech, příspěvky ve sbornících

COUFALOVÁ, Denisa. K právu poškozeného na účinné vyšetřování a možnostem jeho posílení ve světle rekodifikace trestního řádu. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 2020-09-15].

FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. *Trestněprávní revue*. 2014, 10, 225-233. ISSN 1213-5313.

JELÍNEK, Jiří. Jak dál s trestním stíháním se souhlasem poškozeného. *Kriminalistika*. 2017, 50 (1), 3-11. ISSN 1210-9150.

JELÍNEK, Jiří. K uplatnění nároku na náhradu škody v adhezním řízení. *Socialistická zákonnost*. 1985, 9, 532.

JELÍNEK Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení – možnosti zdokonalení právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, 36 (2), 112-116. ISSN 1210-9150.

JELÍNEK, Jiří. Poškozený, náhrada škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení v novele trestního řádu 2011. *Kriminalistika*. 2011, 44 (4), 265. ISSN 1210-9150.

JELÍNEK, Jiří. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 1996, 29 (4), 294-305. ISSN 1213-5313.

KADLEC, Tomáš. Snazší uspokojení nároků poškozených. *Lidové noviny*. 9. 12. 2019, 15. ISSN 1213-1385.

SEDLÁČKOVÁ, Jolana. Krátké zamyšlení nad dvěma úskalími uplatnění, přiznání a následného vymáhání nároku poškozeného. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, XXIV (1), 79-87. ISSN 1805-2789.

ŠČERBA, Filip. Právo na účinné vyšetřování ve světle judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*. 2016, 7-8, 157-163. ISSN 1213-5313.

Trestní řád odpovídá ministerskému chaosu. *Lidové noviny*, 19. 10. 2015, 14. ISSN 1213-1385.

Právní předpisy a důvodové zprávy

Vláda. Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). Sněmovní tisk 980/0, část č. 1/6.

Vláda. Důvodová zpráva k zákonu č. 59/2017, o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů. Sněmovní tisk 650/0, částka 20.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majtkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů

Judikatury

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015

Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. III. ÚS 3439/17 ze dne 2. 4. 2019

Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. To 69/2004 ze dne 14. 10. 2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tz 156/2003 ze dne 18. 11. 2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2206/2006 ze dne 22. 2. 2007

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2478/2004 ze dne 24. 5. 2006

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Tdo 709/2010 ze dne 19. 1. 2011

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 7 Tdo 682/2016 ze dne 27. 7. 2016

Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 3 Tdo 1422/2018 ze dne 19. 12. 2018

Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 To 31/02 ze dne 3. 7. 2002

Elektronické zdroje

JELÍNEK, Jiří. Při rekonstrukci trestního řádu je potřeba sáhnout i do trestního zákoníku [online]. Česká justice, 19. 12. 2015. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2015/12/jiri-jelinek-pri-rekonstrukci-trestniho-radu-je-potreba-sahnout-i-do-trestniho-zakoniku/>

Kněžínek chce mít do konce roku hotový text nového trestního řádu [online]. Česká justice, 10. 2. 2019. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/02/knezinec-chce-mit-do-konce-roku-hotovy-text-noveho-trestniho-radu/>

Komisi pro nový trestní řád povede legenda trestního práva, profesorka Císařová [online]. Statnisprava.cz, 21. 5. 2015. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: https://www.statnisprava.cz/rstsp/clanky.nsf/i/komisi_pro_novy_trestni_rad_povede_legenda_trestniho_prava_profesorka_cisarova_15052107_26056306

Ministerstvo spravedlnosti spustilo komentáře k trestnímu řádu na webu [online]. Česká justice, 19. 1. 2018. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/01/ministerstvo-spravedlnosti-spustilo-komentare-k-trestnimu-radu-webu/>

OBOŇOVÁ, Katarína a VÍTKOVÁ, Martina. Uplatnění nároku poškozeného na náhradu škody ve světle novely a úprava zajištění nároku na náhradu škody v trestním řízení [online]. Eprávo, 12. 4. 2013. [Cit. 2020-09-16]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uplatneni-naroku-poskozeneho-na-nahradu-skody-ve-svetle-novely-a-uprava-zajisteni-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-90153.html>

PASEKOVÁ, Eva. Profesorka Císařová již nevede komisi pro trestní řád, nahradil ji soudce Říha [online]. Česká justice, 15. 1. 2019. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/01/profesorka-cisarova-jiz-nevede-komisi-pro-trestni-rad-nahradil-ji-soudce-riha/>

Rekodifikace trestního práva procesního [online]. Justice.cz, 17. 9. 2015. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

ŠAJNAROVÁ, Jitka a BUUS, Tomáš. Obvyklá pochybení znalců při vyčíslení výše škody [online]. Bulletin advokacie, 30. 11. 2017. [Cit. 2020-09-10]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/obvykla-pochybeni-znalcu-pri-vycisleni-vyse-skody>

ŠRÁMEK, Dušan. Česká advokátní komora. Pokus o nový trestní řád je návratem do padesátých let [online]. Česká advokátní komora, 7. 1. 2018. [Cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=18262>

Abstrakt

Poškozený a jeho ochrana v trestním řízení

Diplomová práce se zabývá problematikou poškozeného a jeho ochrany v rámci trestního řízení. Jejím hlavním cílem je analyzovat postavení poškozeného v trestním řízení a podrobněji rozebrat jeho vybraná práva, která v tomto řízení slouží k jeho ochraně. Dílčím cílem práce je shrnout nejdůležitější aspekty adhezního řízení a upozornit na nedostatky ochrany poškozeného v trestním řízení de lege lata.

Pro splnění tohoto cíle je jádro práce rozděleno na tři hlavní části. V první této kapitole se práce zabývá poškozeným jako subjektem a stranou trestního řízení, negativním i pozitivním vymezením pojmu poškozeného, kategorizací tohoto pojmu, problematikou zastupování poškozeného, problematikou oběti dle zákona č. 209/1997 Sb. a zákona č. 45/2013 Sb. a kategorizací práv poškozeného. Jelikož cílem práce není vyčerpávajícím způsobem analyzovat veškerá práva poškozeného pramenící z trestního řádu, jsou podrobněji rozebrána pouze práva vybraná. V rámci této části jsou představeny příklady rozšiřování práv poškozeného z poslední doby.

Následující část diplomové práce se zabývá tématem adhezního řízení. Poté, co je adhezní řízení popsáno obecně, je vysvětlen jeho význam, subjekty, náležitosti návrhu, problematika nepřipuštění poškozeného, rozhodování o jeho nároku a opravné prostředky, které může poškozený v rámci adhezního řízení využít. Význam adhezního řízení lze spatřovat zejména v možnosti poškozeného dosáhnout rychlejšího rozhodnutí o uplatněném nároku na náhradu škody souběžně s rozhodnutím o vině a trestu. Dalším důležitým faktorem je absence zvýšených výdajů poškozeného, které jsou neodmyslitelně spojené s vedením civilního sporu.

Nakonec poslední částí stati práce tvoří úvahy de lege ferenda, které vychází z kritiky úpravy de lege lata, předkládané v průběhu celé práce. Autorka práce v této části uvádí své vlastní návrhy pro budoucí právní úpravu – jde zejména o implementaci soukromé žaloby do trestního řízení u relativně úzkého spektra trestných činů. Výhodou tohoto opatření by bylo snížení zahlcení orgánů činných v trestním řízení bagatelními delikty a širší zapojení poškozeného do trestního řízení. Autorka by dále uvítala možnost podání odporu poškozeným proti trestnímu příkazu. Jako nejefektivnější řešení současných nedostatků trestního řádu autorka vidí jeho rekonstrukci, která by jej přiblížila novému trestnímu zákoníku.

Klíčová slova

Trestní řízení, ochrana poškozeného, adhezní řízení

Abstract

Protection of the Injured Party in Criminal Proceedings

The diploma thesis deals with the issue of the injured party and his protection in criminal proceedings. Its main goal is to analyze the position of the injured party in criminal proceedings and to analyze in more detail his selected rights, which in this proceeding serve to protect him. The partial goal of the thesis is to summarize the most important aspects of adhesion proceedings and draw attention to the shortcomings of the protection of the injured party in criminal proceedings *de lege lata*.

To meet this goal, the core of the work is divided into three main parts. In the first chapter, the thesis deals with the injured party as a subject and a party to criminal proceedings, negative and positive definition of the term victim, categorization of this term, the issue of victim representation, the issue of victims according to Act No. 209/1997 Coll. and Act No. 45/2013 Coll. and categorization of the rights of the injured party. Since the aim of the thesis is not to exhaustively analyze all the rights of the injured party arising from the Criminal Procedure Code, only the selected rights are analyzed in more detail. This section presents examples of the recent extensions of the rights of the injured party.

The next part of the diploma thesis deals with the topic of adhesion proceedings. After the adhesion procedure is described in general, its meaning, subjects, requisites of the proposal, the issue of non-admission of the injured party, decision on his claim and remedies that the injured party can use within the adhesion procedure are explained. The importance of the adhesion procedure can be seen especially in the possibility of the injured party to reach a faster decision on the claim for damages at the same time as the decision on guilt and punishment. Another important factor is the absence of increased expenses of the injured party, which are inextricably linked to the conduct of civil litigation.

Finally, the last part of the diploma thesis consists of *de lege ferenda* considerations, which are based on a critique of the *de lege lata* arrangement, presented throughout the work. In this part, the author presents her own proposals for future legislation - it is mainly the implementation of private lawsuits in criminal proceedings for a relatively narrow range of crimes. The advantage of this measure would be to reduce the congestion of law enforcement authorities by trivial offenses and to increase the involvement of the injured party in criminal proceedings. The author would also welcome the possibility of resisting victims against a criminal order. The author sees its most recodification as the most effective solution to the current shortcomings of the Criminal Procedure Code, which would bring it closer to the new Criminal Code.

Key Words

Criminal proceedings, protection of the injured party, adhesion proceedings